

Onsdagen den 28 november

Kl. 09.00–12.20
16.00–16.17

---

§ 1 Återrapportering från Europeiska rådets möte

*Återrapportering
från Europeiska
rådets möte*

Anf. 1 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S):

Herr talman! I söndags samlades Europeiska rådet för att ta ställning till resultatet av förhandlingarna om Storbritanniens utträde ur Europeiska unionen.

Först träffades vi utan Storbritanniens premiärminister Theresa May för att ta ställning till den föreslagna överenskommelsen. Därefter anslöt Storbritanniens premiärminister så att vi tillsammans kunde gå igenom det som ligger framför oss.

Mötet var väl förberett. Texterna var färdigförhandlade. I och med att den sista utestående frågan om Gibraltar hade lösts före mötet kunde Europeiska rådet snabbt dels ställa sig bakom avtalet om utträde, dels godkänna den gemensamma politiska deklARATIONEN om det framtida förhållandet mellan EU och Storbritannien.

Herr talman! Sverige har ingen anledning att glädja sig åt Storbritanniens utträde ur EU. Däremot är det bra att vi har tagit ett steg mot ett ordnat utträde, och därmed kan vi lägga grund för att i framtiden bygga en bra relation med Storbritannien.

Brexitförhandlingarna har inte varit lätta för någon sida. Men det avtal som nu har uppnåtts är under omständigheterna det bästa möjliga för båda parter. Som ledamöterna mycket väl vet handlar det inte minst om att ge medborgarna säkra villkor för framtiden och att reglera den ekonomiska överenskommelsen mellan EU och Storbritannien. Inte minst gäller det den svårlösta frågan om den irländska gränsen.

Avtalet innebär också en välbehövlig övergångsperiod som ger alla inblandade möjlighet att förbereda sig på ett bra sätt.

Den framåtsyftande framtidsdeklARATIONEN är ett bra komplement till avtalet. På den grunden har EU och Storbritannien genom den här deklARATIONEN goda förutsättningar att gå vidare i senare förhandlingar om det framtida samarbetet.

Herr talman! Vi är alla medvetna om den osäkerhet som ändå kvarstår om huruvida det brittiska parlamentet kommer att acceptera överenskommelsen. Vi har ingen anledning att spekulera i den utgången. Men som jag tidigare har nämnt pågår det inom Regeringskansliet beredningsplanering för alla möjliga utfall. Vi ska och måste vara beredda på de allvarliga konsekvenser som skulle följa av ett ordnat utträde, även om vi naturligtvis hoppas att vi inte hamnar i en sådan situation.

Herr talman! Under den här förhandlingsperioden har riksdagen och regeringen stått enade bakom den svenska positionen. EU-nämnden gav i fredags ett enhälligt stöd för den ståndpunkt som jag då presenterade inför söndagens möte. Den enigheten är en styrka. Den kommer att behövas också i förhandlingarna om EU:s och Storbritanniens nya relation.

Det är i den processen som de verkliga villkoren kommer att bestämmas. Där ska vi säkra bästa möjliga handelsrelation och ett fortsatt samarbete som är förutsättningar för att trygga vår gemensamma både yttre och inre säkerhet.

Det är bra att vi är överens med Storbritannien om att vi siktar på ett djupare och bredare samarbete än vad EU har med något annat tredjeland. En god relation med Storbritannien är en viktig del för att bygga den starka och dynamiska Europeiska unionen som vi behöver i framtiden.

Herr talman! Det var återrapporeringen från Europeiska rådets möte.

Anf. 2 JONAS SJÖSTEDT (V):

Herr talman! Tack, statsministern, för återrapporten!

Det är på många sätt ett intressant avtal och en intressant deklaration, samtidigt som allas blickar egentligen är riktade mot London och det brittiska underhuset. Det mesta pekar nu på att det avtal som precis har förhandlats fram under ett par års tid inte kommer att accepteras av en majoritet av ledamöterna. Det är en brokig allians som av olika skäl kommer att sänka det här avtalet för Theresa May. Den stora frågan är naturligtvis: Vad händer då?

Det finns lite olika möjligheter för vad som kan hända. Själv tycker jag att det sämsta utfallet vore en kaotisk situation där Storbritannien lämnar utan avtal. Det är naturligtvis dåligt för Storbritannien, men det vore också dåligt för oss, för svenskar som bor i Storbritannien, för briter som bor i Sverige, för dem som handlar och studerar. Det skulle skapa en betydande osäkerhet på många sätt.

Jag är säker på att man i Regeringskansliet diskuterar de olika möjligheter som finns för att undvika ett sådant kaotiskt scenario. Jag tycker att det är viktigt att vi för den politiska debatten öppet, att man diskuterar vad Sveriges intresse är i ett sådant fall. Trots alla stela regler finns det möjligheter för kreativa lösningar, till exempel att man fryser den situation som är under en viss tidsperiod, det som kallas för att stanna klockan. Det finns naturligtvis möjligheter att på något sätt återöppna förhandlingar, om man vill det.

Jag skulle vilja höra vad statsministern ser som huvudscenario för det ganska sannolika utfallet att underhuset underkänner avtalet.

Anf. 3 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S):

Herr talman! Det är precis som Jonas Sjöstedt beskriver det. Det finns en osäkerhet i det brittiska underhuset. Men som jag också sa i min återrapportering vill jag inte spekulera för mycket i utgången av detta. Det återstår ännu tid, och det är klart att vi hoppas på att man ska rösta ja till avtalet. Men det är upp till den demokratiska processen där.

Vi har hela tiden sagt att det sämsta är att vara utan avtal. Precis som Jonas Sjöstedt säger kommer det att påverka medborgare, den ekonomiska uppgörelsen och frågan om Irland. Vad som då händer är öppet.

Vad finns det för möjligheter? Då är det i första hand Storbritannien som måste redovisa vad man vill göra. Utfallet av ett sådant nej är också oklart. Vad är det för riktning på det nej? Ibland har man i Storbritannien talat om att det är bättre att inte ha ett avtal än att ha ett dåligt avtal. Det beror också på karaktären på detta. I så fall måste Storbritannien vända sig till Europeiska unionen med någon form av begäran. Då är det upp till EU att enhälligt besluta vad man är beredd att göra.

När det gäller förhandlingar vill jag ändå säga att jag inte ser framför mig några nya förhandlingar om ett nytt avtal. Det har förhandlats under så lång tid, det har vridits och vänts på alla perspektiv hit och dit, och den sista frågan om Gibraltar löstes kort före Europeiska rådets möte. Att då öppna upp det och inleda en ny förhandling ser jag inte framför mig. Här måste underhusets ledamöter i Storbritannien faktiskt veta att det är det här avtalet som gäller och som är det bästa för båda parter. Det är också det som Theresa May ger uttryck för.

Anf. 4 JONAS SJÖSTEDT (V):

Herr talman! Britterna måste naturligtvis avgöra vad de vill. Men vi måste också avgöra vad vi vill och vad vi går med på. Det tycker jag inte att man kan förhålla sig passiv till. Vi måste se att vi har ett intresse som nation av att ha så nära förbindelser som möjligt. Jag beklagar att man inte är beredd att se det som en politisk möjlighet.

Det andra och lite mer långsiktiga är att om Storbritannien skulle få en ny regering – vilket jag tror vore väldigt bra för britterna – skulle den regeringen sannolikt vilja ha ett annat avtal med Europeiska unionen, ett avtal som ligger betydligt närmare det samarbete som Sverige skulle vilja ha, ett närmare och mer dynamiskt samarbete kanske mer inriktat på miljö och sociala frågor.

Det kan väl ändå inte vara så att Stefan Löfven stänger dörren för det fall att Storbritannien får en ny regering och för ett närmare samarbete?

Anf. 5 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S):

Herr talman! Det är inte fråga om att vara passiv eller inte. Sverige har varit oerhört tydligt med detta i både Europeiska unionen och i bilaterala samtal med Storbritannien. Vi vill få till ett bra utträdesavtal och även en bra framtida relation som är så bred och djup som möjligt. Och vi menar att den politiska deklaration som nu föreligger och som har antagits av Europeiska rådet är av den karaktären. Den pekar på ett väldigt brett och djupt samarbete.

Faktum är ändå att det är Storbritannien som måste bestämma sig vad för slags situation man vill hamna i och vilket slags nej det är, om det skulle bli ett nej. Det måste vi veta innan vi kan ta ställning. Att tro att man kan säga nej för att få ett bättre avtal bedömer jag som en väg som är stängd. Nu har vi förhandlat så långt det går, och detta avtal är vad som gäller. Nu får underhuset ta ställning till det.

Anf. 6 KARIN ENSTRÖM (M):

Herr talman! Tack, statsministern, för återrapporteringen!

Jag håller naturligtvis med statsministern om att det är oerhört beklagligt att Storbritannien är på väg att lämna Europeiska unionen. Jag håller också med om att vi har haft en bred samsyn om själva utträdesavtalet och

den politiska deklARATIONEN, och så har det egentligen varit under hela förhandlingsarbetet. Jag är övertygad om att det har varit en styrka att det har funnits ett brett samförstånd i Sverige om förhandlingsarbetet gentemot Storbritannien. Det är också tydligt att EU-27 har hållit ihop.

Det återstår nu många svåra hinder i Storbritannien på vägen mot en ordnad brexit. Det tycker heller inte jag att vi ska spekulera om. Däremot vet vi att det kommer att bli någon form av utträde, antingen en ordnad form eller en betydligt mer kaotisk och besvärlig situation. Därför vill jag också blicka framåt.

Oavsett hur det går i underhuset under de närmaste månaderna måste vi blicka framåt. Det är tydligt att EU-kommissionen nu trycker på för att slutföra så många processer som möjligt före Europaparlamentsvalet i maj nästa år.

Om det funnits ett brett samförstånd i EU när det gäller brexitförhandlingarna råder det ingen brist på olika ståndpunkter i andra förhandlingar, som exempelvis EU:s nästa långtidsbudget, förslaget om digital beskattning eller den gemensamma migrationspolitiken. Här har Storbritannien varit en av Sveriges absolut viktigaste allierade. Vi har haft ett bra samarbete, och det har varit bra för Sveriges intressen i EU.

Utträdet riskerar att få stora konsekvenser för det svenska inflytandet. Därför vill jag ta tillfället i akt och fråga statsministern hur han och regeringen med anledning av briterernas utträde har växlat upp arbetet för att hitta nya partner och allierade i de svåra utmaningar som väntar framöver.

Anf. 7 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S):

Herr talman! Jag delar Karin Enströms uppfattning om att enigheten är viktig, både den som Sverige har haft och den med EU-27. Många trodde att det kanske inte skulle vara möjligt att hålla en sådan enighet. Det har dock lyckats, vilket har varit oerhört viktigt.

Kommissionen och chefsförhandlare Barnier har haft att hantera detta. Även om det har funnits bilaterala diskussioner mellan varven har vi ändå alltid kunnat föra tillbaka det hela till en enighet om detta. Det är en styrka.

Framöver har vi, precis som Karin Enström påpekade, några stora saker att ta tag i. Det gäller inte minst långtidsbudgeten och migrationsfrågan. Det finns mängder av frågor.

Det är helt korrekt att Storbritannien i många avseenden har haft liknande uppfattningar som vi i dessa frågor. Men Sverige har sett till att bygga bilaterala dialoger med andra länder, till exempel Tyskland och Holland. Vi har även den nordisk-baltiska gruppen som träffas inför varje sammanträde. Vi har alltså både multilaterala och bilaterala samlingar där vi naturligtvis redan nu för fram vår ståndpunkt inför olika förhandlingar och avgöranden.

Allt detta har skett under lång tid, även under regeringen före vår. Vår regering har hållit fast vid det, och vi avser att fortsätta så här.

Precis som Karin Enström vet är det genom regelbundna möten man skapar tillit. Jag vill påstå att vi har en väldigt bra dialog med många länder. Vi har inte alltid samma uppfattning i olika frågor, men vi har en bra dialog. Vi ska se till att fortsätta så, för det är det enda möjliga.

Anf. 8 KARIN ENSTRÖM (M):

Herr talman! Jag är glad över statsministerns svar. Även jag vill se en ytterligare uppväxling.

Vi vet att egentligen oberoende av hur Storbritanniens utträde ser ut ligger det i Sveriges intresse att bygga upp så goda relationer med likasinnade som möjligt. Det handlar i olika frågor kanske inte alltid om samma länder. Som jag sagt tidigare förutsätter jag att regeringen och Regeringskansliet har identifierat på vilka områden vi har störst möjligheter att bygga allianser. I vissa frågor är vi ganska ensamma efter att Storbritannien har lämnat det aktiva arbetet.

Om det värsta inträffar och det inte blir en ordnad brexit måste vi tillsammans med andra dessutom hitta så bra samarbetsformer med Storbritannien som möjligt. Det gäller både mellan EU och Storbritannien och mellan Sverige och Storbritannien.

Anf. 9 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S):

Herr talman! Vad gäller det senaste är det även vår ambition. Vi har talat med Storbritannien och sagt att när detta är över vill vi ha en så bra relation som möjligt, naturligtvis både mellan EU och Storbritannien och bilateralt mellan Sverige och Storbritannien. Jag upplever att det finns en tillit mellan länderna, vilket borgar för att det blir så.

Vad gäller uppväxlingen har vi, som jag sa, olika forum. Det nordisk-baltiska är ett viktigt forum. Men vi har även en mycket bra dialog med till exempel Holland liksom med Spanien och Portugal. Jag var själv i Slovenien för ett tag sedan. Det är genom de långsiktiga relationerna man kan bygga tillit, och då kan man även nå varandra i frågor där man i utgångspunkten kanske inte är överens. Men därigenom går det att göra det.

Det finns inte bara en beredskap utan även ett pågående arbete för att ha så starka relationer som möjligt.

Anf. 10 ÅSA WESTLUND (S):

Herr talman! Tack, statsministern, för åtterrapporten!

Storbritanniens utträde ur EU liknas ofta vid en skilsmässa. Vanligtvis är det den part som blir lämnad som har störst problem att acceptera situationen. I detta fall är det dock lite märkligt. Det tycks i stället vara den som bestämt sig för att lämna som har svårast att bestämma sig för hur man vill ha det i framtiden.

Det är ändå tillfredsställande att det nu finns ett avtal och att Europeiska rådet har enats om en gemensam deklaration om framtiden och hur utträdet bör se ut. Som många har sagt är det förstås mycket beklagligt att Storbritannien lämnar EU. På många sätt är det en nära allierad till Sverige.

Nu kvarstår för det brittiska parlamentet att ta ställning till detta, vilket vi har debatterat många gånger. Eftersom osäkerheten är stor är det väldigt bra och betryggande att statsministern och Regeringskansliet har en beredskap för alla de tänkbara scenarier som finns.

Som också sagts tidigare har det funnits en förvånansvärt stor enighet inom EU-27 om vägen framåt. Jag skulle vilja ställa en fråga om detta. Förhoppningsvis går vi kanske nu över i nästa fas då vi ska ta fram vad som faktiskt ska gälla framöver. Hur ser statsministern på sammanhållningen inom EU-27 inför det? Kommer de olika intressen och önskemål

som ändå finns i de olika länderna att komma tydligare till uttryck? Hur ser statsministern på samordningen i detta?

Anf. 11 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S):

Herr talman! Jag delar Åsa Westlunds uppfattning om att ha en beredskap för det vi inte vill ska ske.

Vad gäller den framtida relationen menar jag att den här politiska deklARATIONEN är en bra grund. Det kommer inte per automatik att innebära att allt kommer att gå smärtfritt. Så blir det inte. Det kommer alltid att vara en balansgång mellan att vara inne och att vara utanför – var går gränsen för vad som kan tolereras om man inte är medlem?

Jag tycker ändå att deklARATIONEN är så pass bred till sitt innehåll om det framtida ekonomiska arbetet såsom varuhandel, tjänsteexport och finansiella tjänster. Det handlar även om områden som transporter, energi, säkerhet och försvar. Båda parter har här mejslat ut att man vill ha en bred och djup relation.

Min bedömning är att det här är en bra plattform för det. Vi kommer självfallet att komma till ett antal olika svåra överväganden. Jag vill inte förespegla någon lätt resa. Men jag vill ändå säga att jag tycker att den politiska deklARATIONEN är en bra grund för de framtida diskussionerna.

Anf. 12 ÅSA WESTLUND (S):

Herr talman! Jag tackar statsministern för svaret.

Det är många delar som ska förhandlas framöver. Vi pratar väldigt ofta om handeln med varor och tjänster, som ju är enormt viktig för ett exportberoende land som Sverige. Vi talar också ofta om de framtida villkoren för de 100 000 svenska medborgare som bor i Storbritannien och för brittiska medborgare i EU-27. Det är såklart superviktiga frågor.

Men till de viktigaste frågorna för EU hör ju också miljö- och klimatfrågorna. Där har EU nått stora framgångar med att höja ribban för många länder, minska våra gemensamma utsläpp och stärka konsumentskyddet. Det här diskuteras inte jättemycket. Jag skulle därför vilja passa på att fråga statsministern hur han ser på de här frågorna. Kommer de också att vara en viktig del i de framtida förhandlingarna mellan EU-27 och Storbritannien?

Anf. 13 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S):

Herr talman! Som jag sa inledningsvis menar jag att hela avtalet är det starkaste som kommer att finnas med något tredjeland. Jag räknar då naturligtvis inte in EES-länderna.

Jag kommer inte ihåg exakt var, men man nämner även Parisavtalet och att vi måste arbeta med globala åtaganden tillsammans, exempelvis gällande klimat- och miljöfrågan, eftersom vi har samma intresse. Detta är naturligtvis en styrka. Inte minst i rådande läge, där så många länder inte vill leva upp till detta och några inte ens tror på klimathotet, är det viktigt. Även om vi skils åt och Storbritannien lämnar EU har vi samma åtaganden och syn på framtiden vad gäller miljö och klimat.

Anf. 14 MARTIN KINNUNEN (SD):

Herr talman! Jag tackar statsministern för återrapporten.

Det är positivt att vi nu har nått fram med ett avtal och att såväl Europeiska rådet som den brittiska regeringen har godkänt det. Det har ju sett tufft ut under året. Längre har man undrat om det verkligen kommer att bli ett avtal, så detta är såklart positivt, även att Gibraltarfrågan löstes.

Det här var ändock kanske det lägsta hindret på vägen. Det ser ju betydligt tuffare ut i underhuset, där oppositionspartierna förväntas rösta mot avtalet under väldigt stor enighet, samtidigt som det brittiska regeringspartiet kanske har uppemot 80 rebeller som inte kommer att stödja avtalet. Möjligheterna för Theresa May att få igenom avtalet ser i dagsläget ytterst små ut när man följer den pågående debatten i det brittiska underhuset.

Min bild är att EU:s och även Sveriges förhandlingsposition inte har förbättrat möjligheterna att uppnå tillräcklig enighet i det brittiska parlamentet. Backstopplösningen är svårköpt för britten. Även den relativt otydliga deklARATIONEN om de framtida förbindelserna är svårköpt för många britten. De hade velat se en betydligt tydligare deklARATION kring de framtida förbindelserna.

Dessutom säger statsministern närmast att man absolut inte under några omständigheter kan förhandla fram ett annat avtal. Det ser faktiskt ut som att vi riskerar att gå mot en kaotisk lösning utan avtal rörande utträde. Jag undrar, statsministern: Är det verkligen så att man inte under några omständigheter kan tänka sig att förhandla fram ett nytt avtal när detta avtal förväntas falla?

Anf. 15 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S):

Herr talman! Jag delar bilden av komplexiteten i detta. Först handlar det om de beslut som nu ska tas i parlamenten. Det bedöms att detta kommer att godkännas i det europeiska parlamentet, men sedan har vi underhuset. Skulle det bli ja där har vi likafullt väldigt komplexa förhandlingar om den framtida relationen framför oss. De kommer att vara ännu svårare. Sedan ska ett sådant avtalsförslag ratificeras av alla länder. Den process vi har framför oss är mycket komplex. Den är jättesvår.

Backstoppen är framförhandlad. Hela utträdesavtalet och den politiska deklARATIONEN har godkänts av den brittiska regeringen. Två parter har förhandlat fram en lösning. I alla sådana här förhandlingsprocesser är det klart att det förr eller senare måste börja smalna av så att man kan se vad man kan bli överens om. Om man har kommit dithän att båda parter tycker att avtalet är bra, ska man då dra igång processen igen? Då har vi en process som aldrig kommer att ta slut. Någonstans måste man faktiskt bestämma sig för vad som gäller.

Skulle vi nu säga till det brittiska underhuset att det säkert finns något annat vi kan komma med om de inte tycker om det här vore det ingen bra signal. Det skulle försvåra processen. Det här är någonting som båda parter har uttryckt. Detta är för båda parter det bästa avtal som vi kan komma fram till, och det handlar om att rösta om just det avtalet. Om det blir ett nej i underhuset och Storbritannien begär någon typ av förlängning – jag vet inte exakt vad man kommer att begära – får EU-27 ta ställning då till vad det i så fall skulle innebära. Men jag kan inte se framför mig att detta helt plötsligt skulle börja förhandlas om för att man skulle se vad man kan hitta som man inte redan har hittat under denna långa förhandlingsprocess.

Anf. 16 MARTIN KINNUNEN (SD):

Herr talman! Det är positivt att höra att statsministern blir något mer otydlig rörande frågan vad som ska hända efter att underhuset har fattat beslut. Jag tycker att det är viktigt att det är svenska intressen som blir överordnade den svenska positionen i förhandlingarna. Svenska intressen är att vi kan ha så nära relationer med britterna som möjligt och att vi kan fortsätta att handla. Vi har i dag egentligen en av våra större svenska städer i London, sett till hur många svenskar som bor där.

Jag tror att det är viktigt att man är beredd att kompromissa för att uppnå så nära relationer som möjligt och att man börjar prata lite mindre om det dåliga med att plocka russinen ur kakan. Det kan kanske vara så att vi alla kan plocka russinen ur kakan och att vi kan vinna på det båda två om vi kan ha en mer flexibel överenskommelse och så nära förbindelser som möjligt.

Anf. 17 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S):

Herr talman! Om man ska plocka russinen ur kakan blir det inget. Det kan jag säga direkt. Det är ingen som är intresserad av det.

Storbritannien är väldigt viktigt för Sverige. Vi har hela tiden värnat den relationen, och vi kommer att fortsätta göra det. Vi har en bra dialog med Storbritannien, och vi kommer att se till att den bilaterala relationen mellan våra två länder är så bra som det någonsin går.

Men vi ska heller inte glömma bort att EU-27 ska hålla ihop. Det var därför vi valde den metodik vi valde. EU är nämligen än viktigare för oss. Att ha en situation i EU där medlemskapet luckras upp bakvägen är det heller ingen som är intresserad av.

Anf. 18 ESKIL ERLANDSSON (C):

Herr talman! Jag tackar statsministern för informationen. Till tacket för informationen skulle jag vilja lägga ett tack för det informationsutbyte med statsministern och hans medarbetare som vi har haft del av under arbetets gång. Det har varit värdefullt för oss och för mig men också för sakens skull, tror jag. Det har lett till den enighet som vi har i den här frågan, och det tror jag är bra för Sverige. Jag tror även att det är bra för Europa i övrigt.

Till mina frågeställningar: Kan statsministern se något som det här skilsmässoavtalet behöver kompletteras med? Har vi utelämnat något? Har vi glömt något som är av betydelse för att detta ska leda till en fortsatt utveckling hos oss och – vilket vi också önskar – i Storbritannien?

Jag säger detta med anledning av att detta avtal, som jag bedömer det, är väldigt viktigt för människor. Det är människor som skapar verksamheter. Det är människor som studerar. Det är människor som bor på ömse sidor.

Finns det någon oro hos de människorna upphör den aktivitet som ska leda till utveckling. Därav denna långa och kanske till synes komplicerade fråga. Jag ställer den ändå därför att jag är ytterst angelägen om att människor ska känna trygghet i vardagen så att alla får den utveckling som vi alla vill ha.

Min andra frågeställning rör en möjlig förlängning, som statsministern har talat om flera gånger. Finns det enighet bland EU-27 som statsministern ser det för att möjliggöra en förlängning om den skulle komma på fråga? Jag säger det apor på att vi nu har en budgetperiod.

*Återrapportering
från Europeiska
rådets möte*

Anf. 19 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S):

Herr talman! Vad gäller den första frågan om komplettering av avtalet menar vi att detta är det bästa ur ett medborgarperspektiv. Det innebär exempelvis att medborgarna nu får behålla sina rättigheter. Det gäller svenskar eller andra EU-medborgare som bor i Storbritannien och vice versa. Jag kan naturligtvis inte ge någon garanti för att det aldrig kommer att uppstå några frågetecken, men detta är det bästa möjliga avtalet för att medborgarna ska kunna behålla sina rättigheter och känna sig trygga. Det menar jag nog.

Man kan alltid fundera på den nya relation som EU och Storbritannien kommer att ha. Vad kommer Sverige i så fall att bilateralt behöva komplettera med i den bilaterala relationen? Allt det arbetet återstår naturligtvis.

Vad gäller en möjlig förlängning finns det inte någon sådan nu. Den har inte varit på tapeten. Om det blir ett nej, vad kommer Storbritannien att göra? Kommer man att ansöka om och begära någonting, och vad har det i så fall för karaktär? Det står skrivet i stjärnorna. Det vet vi inte.

EU-27 har då att ta ställning till den begäran och ansökan som Storbritannien eventuellt gör. Men det är bara spekulationer vad det kommer att innebära. Det är just då man kan ta ställning till det. Vi vet inte vad Storbritannien i så fall vill.

Anf. 20 ESKIL ERLANDSSON (C):

Herr talman! Tack, statsministern, för svaret! Det är viktigt att säga till medborgarna att det är så bra det kan bli. Det gäller nu att stilla oron och utveckla Europa också i framtiden.

Jag ser utomordentligt stora problem med en möjlig förlängning apor på att vi har ett val, en budget och en mängd ställningstaganden att göra som är tidsbestämda.

Jag vill ha en reflektion på det, statsministern. Är det över huvud taget möjligt att diskutera en förlängning?

Anf. 21 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S):

Herr talman! Det beror på lite grann. Jag ser inte att det är vad som kommer att hända i första hand. Skulle briter ana ansöka om något sådant beror det återigen på karaktären. Det vore fel av mig att stå och säga att det är helt uteslutet. Det beror på hur en förlängning ser ut.

Jag delar Eskil Erlandssons uppfattning att den processen i så fall kommer att påverka både valet och långtidsbudgeten. De två sakerna skulle inte förenkla. Det är jag helt på det klara med. Jag vill i så fall låta det avgörandet falla då.

Anf. 22 ROBERT HALEF (KD):

Herr talman! Tack, statsministern, för återrapporten!

Britterna har tidigare i en folkomröstning röstat för att lämna EU. Efter 21 månader av förhandlingar har både Europeiska unionen och Storbritannien kommit överens om ett utträde den 29 mars nästa år. Den brittiska regeringen och ministerrådet har röstat för ett godkännande av avtalet om utträde. I december kommer det brittiska parlamentet att rösta om utträdesavtalet. Slutligen behöver även, som nämndes tidigare, Europaparlamentet godkänna överenskommelsen om brexit.

Herr talman! Brittiska ministrar har avgått i protest mot överenskommelsen. Det finns en överhängande risk att det brittiska parlamentet förkastar avtalet, vilket riskerar att leda till en hård brexit och att Storbritannien lämnar EU utan avtal. Som vi vet skulle detta få förödande konsekvenser för framtida samarbete för båda parterna.

Mina frågor till statsministern är: Hur ser statsministern på möjligheten att undvika en hård brexit om det brittiska parlamentet säger nej till avtalet? Om det brittiska parlamentet röstar nej till överenskommelsen, hur ser statsministern på möjligheterna att flytta fram utträdesdatumet den 29 mars?

Anf. 23 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S):

Herr talman! Jag kan gå direkt på frågorna. Jag delar i övrigt de åsikter som Robert Halef gav uttryck för här.

Det kommer att vara oerhört besvärligt om det är så att det blir ett nej i underhuset. Då är vi dessvärre närmare ett avtalslöst, oordnat utträde. Det vore väldigt allvarligt.

Möjligheten att i det fallet undvika en hård brexit är det svårt att uttala sig om. Jag ser återigen inte framför mig någon omförhandling av avtalet. Det ser jag faktiskt inte.

Vad gäller en begäran om en förlängning och att flytta fram datumet för utträdet så måste EU-27 ta ställning till det, och då måste det finnas en enighet om detta. Precis som sas tidigare här av Eskil Erlandsson komplicerar det andra processer.

Låt oss ta det avgörandet då när det kommer och ta en sak i taget. Vi får förbereda oss för det och ta den frågan då. Då måste vi också veta: Vad är det för typ av ansökan eller begäran som Storbritannien lämnar in?

Vi vet helt enkelt inte ännu förutsättningarna för ett sådant beslut, och då vill jag lämna det. Men det ser uppenbarligen ut som om vi har en stor risk för att hamna i någon typ av sådan diskussion.

Anf. 24 ROBERT HALEF (KD):

Herr talman! Det har nämnts att briter bor i Sverige och i andra delar av EU. Vi har också många svenskar, 100 000, som bor och verkar i Storbritannien. Det är glädjande att de 100 000 svenskar som bor i Storbritannien och 1 miljon briter som bor i Europeiska unionen inte drabbas hårt av denna brexit. Det är glädjande att se överenskommelsen och att man redan har löst det problemet.

Herr talman! Enligt planen lämnar Storbritannien EU den 29 mars. Under en övergångsperiod av 21 månader ska man därefter fortsätta förhandla fram ett avtal som ska reglera gränser, tullar, handel med mera. Enligt överenskommelsen kan tidsfristen även förlängas.

Tanken är att under denna tid bland annat finna en lösning på frågan om den irländska gränsen. Denna gränsvist är en mycket viktig och känslig fråga. Min fråga till statsministern är: Vilka garantier finns det för att denna gränsvist blir löst så att överenskommelsen inte fallerar?

Anf. 25 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S):

Herr talman! Precis de datum och tidsgränser som Robert Halef räknar upp gäller med möjlighet till en förlängning. Det sa Robert Halef också. Det är viktigt att säga det. Är det väldigt konstlat kan man vid halvårsskiftet förlänga den ett eller två år. Den möjligheten återstår.

Alla är överens om att den backstopp som nu gäller för Nordirland inte är den som ska gälla framdeles. Man vill hitta en annan lösning, helt enkelt. Det vill Nordirland, Irland, Storbritannien och också EU. Det är vad man har skrivit på. Det kommer man att fortsätta att arbeta med.

Det finns ingen garanti för att man hittar en annan lösning. Men alla är fast beslutna att försöka göra det. Vi måste ändå fortfarande tro på att det är möjligt.

Anf. 26 HANS ROTHENBERG (M):

Herr talman, statsministern! Vi har hur många gånger som helst diskuterat utträdet, och man har beklagat sig om och om igen. Det är egentligen ingen mening med att spekulera i vad som nu kan hända i Storbritanniens parlament. Antingen blir det ett godkännande, eller så blir det inte det. Det de europeiska länderna, däribland Sverige, behöver vara beredda på är att hantera de situationer som uppstår oavsett om det blir ett ordnat eller ett oordnat utträde.

För många, kanske rent av alla, europeiska länder är Storbritannien en av de absolut viktigaste handelspartnerna. För Sverige är det tveklöst så; vi har sekel av handelsutbyte med detta land. Men tyvärr är många svenska företag, trots att vi har varit förberedda på detta i två och ett halvt år, oförberedda på vad som kommer att ske.

En sak är helt klar: Om Storbritannien lämnar en gemensam handelsunion kommer varuflöden att stanna upp. Handeln ökar inte när man separerar sina relationer. Vi ska också vara på det klara med att tusentals företag kommer att dra ned på närvaron eller kanske rent av flytta från Storbritannien. I det här läget behöver näringslivet om inte garantier så i alla fall en försäkran om att den nya relationen skapar så goda relationer som möjligt med Storbritannien.

Detta leder oss till frågan om hur det ser ut i Sverige. Här är det viktigt att de företag som verkar och vill fortsätta att verka i Storbritannien också efter utträdet kommer att få handfast support från svenska myndigheter och i slutändan regeringen.

Min fråga till statsministern är: Hur är regeringen förberedd för att ge handfast stöd till svenska företag?

Anf. 27 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S):

Herr talman! Vi måste vara bereda på alla utfall, och det är vi. Vi förbereder oss också för det värsta: att vi inte har något avtal vid utträdet. Det kommer naturligtvis att påverka inte minst de svenska företagen, som så riktigt påpekas här av Hans Rothenberg.

Därför pågår redan nu förberedelser för olika scenarier. Hur påverkas tullarna och den finansiella sektorn? Hur påverkas transporter? Det handlar om exempelvis luftfarten och tillstånden och en mängd andra olika frågor. Detta arbetar regeringen, departementen och myndigheterna med.

I detta ingår naturligtvis också en dialog med de svenska företagen och att göra en analys av vilka konsekvenserna kan bli och hur vi då behöver agera för att mildra dessa konsekvenser så mycket som det någonsin går. Arbetet är igång, och det måste vara igång. Det kommer att fortskrida tills vi vet vad resultatet av det hela blir, och även med den kunskapen kommer vi säkert att behöva fortsätta att arbeta för att underlätta och stödja våra svenska företag så mycket som det någonsin går.

Anf. 28 HANS ROTHENBERG (M):

Herr talman och statsministern! Jag har haft en diskussion med handelsministern om detta, och vad jag har förstått har regeringen och dess myndigheter i huvudsak haft en dialog med näringslivets organisationer.

Men det är många företag på landsbygden, i storstäder och i småstäder – mindre företag, familjeföretag och småföretag – som är mycket oroade och ganska vilsna när det gäller vad de ska göra. I det här läget kanske de inte ringer sin branschorganisation för att höra hur de ska få hjälp, utan de behöver handfast hjälp.

Med respekt för att vi har en expeditonsminister: Det ligger i Sveriges intresse, i alla partiers intresse och i hela näringslivets intresse att regeringen är aktiv och kanske sätter in ett trade room i stället för ett war room som kan ge handfast stöd åt svenska företag.

Anf. 29 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S):

Herr talman! Jag menar att det behövs en dialog både med de organisationer som representerar företagen och med företagen. Det finns ingen dialog som är stängd och inget som säger att vi inte kan prata med enskilda företag.

Däremot kanske det inte direkt låter sig göras för regeringen att tala enskilt med alla företag. Företagens organisationer företräder dem, och vi menar att dialogen med dem är viktig. Man ska inte underskatta den. Där- emot ska naturligtvis enskilda företag också få hjälp av myndigheterna. Så ska det vara, och om det på något sätt inte skulle fungera måste vi förbättra det.

Men, som också påpekas, har en övergångsregering lite begränsat utrymme. Omröstning har skett här i kammaren, och den gav oss begränsat med utrymme. Men regeringen gör allt som står i vår makt för att de svenska företagen ska fara väl också i denna process om än den är svår.

Åtterrappor-
teringen var härmed avslutad.

§ 2 Anmälan om kompletteringsval

Prot. 2018/19:22
28 november

Talmannen meddelade att Socialdemokraternas riksdagsgrupp anmält Fredrik Stenberg som suppleant i finansutskottet under Björn Wiechels ledighet.

Talmannen förklarade vald *under tiden den 1 december 2018–1 januari 2019* till

suppleant i finansutskottet
Fredrik Stenberg (S)

§ 3 Anmälan om faktapromemoria

Talmannen anmälde att följande faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen hade kommit in och överlämnats till utskott: 2018/19:FPM13 Kommissionens arbetsprogram 2019 *COM(2018) 800* till utrikesutskottet

§ 4 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

Proposition
2018/19:16 till försvarsutskottet

Skrivelser
2018/19:15 till konstitutionsutskottet
2018/19:17 till justitieutskottet

Motion
2018/19:687 till arbetsmarknadsutskottet

EU-dokument
COM(2018) 744 till näringsutskottet
Åttaveckorsfristen för att avge ett motiverat yttrande skulle gå ut *den 21 januari 2019*.

§ 5 Ändrade regler för Första–Fjärde AP-fonderna

Finansutskottets betänkande 2018/19:FiU14
Ändrade regler för Första–Fjärde AP-fonderna (prop. 2017/18:271) föredrogs.

*Ändrade regler för
Första–Fjärde
AP-fonderna*

Anf. 30 IDA GABRIELSSON (V):

Herr talman! Vänsterpartiet välkomnar förslagen till ändrade placementsregler för Första–Fjärde AP-fonderna. Ändringarna ligger i linje med vad vi länge har drivit för att anpassa och modernisera AP-fondernas re-

gelverk. Däremot anser vi att även reglerna som begränsar fondernas inflytande i aktiebolag bör förändras. De nuvarande regelverken innehåller bland annat två bestämmelser som begränsar inflytandet i de bolag det investeras i.

För det första: Marknadsvärdet av en fonds innehav av aktier i svenska bolag som är upptagna till handel på en reglerad marknad i Sverige får uppgå till högst 2 procent av det totala marknadsvärdet.

För det andra: Röstetalet i ett enskilt bolag får uppgå till högst 10 procent.

Herr talman! Vänsterpartiet anser att dessa gränsvärden behöver höjas för att man ska kunna använda AP-fonderna som en del i en strategisk näringspolitik. En strategisk näringspolitik som ger jobb i Sverige är enligt vår uppfattning ett av de absolut viktigaste medlen för att långsiktigt trygga pensionerna. Att jobba ger högre pension för individen men bidrar också till en starkare ekonomi. Självfallet kan detta kombineras med en stark avkastning.

Herr talman! Propositionen som betänkandet utgår ifrån grundar sig på en överenskommelse gjord i den så kallade Pensionsgruppen, där förutom de partier som ursprungligen stod bakom pensionsuppbyggnaden – Socialdemokraterna, Moderaterna, Kristdemokraterna, Centerpartiet och Liberalerna – numera också Miljöpartiet ingår.

I dag går svenska pensionspengar till gruvsdrift som kränker mänskliga rättigheter och förorenar miljön, till bolag som trakasserar och brukar våld mot människorättsförsvarare och till bolag som har starka kopplingar till kärnvapenindustrin. De statliga AP-fonderna investerar alltså i en rad bolag som direkt motverkar Sveriges internationella åtaganden när det gäller mänskliga rättigheter, klimat och miljö. Med all respekt för att det är en ansvarsfull uppgift att ge god avkastning på pensionskapitalet kan man ändå konstatera att det inte är den här sortens pang för pengarna som de flesta har sett framför sig.

Därför är det i grunden positivt att det nu föreslås en ny målsättning om att fonderna ska förvalta pensionsmedlen på ett föredömligt sätt genom ansvarsfulla investeringar och ett ansvarsfullt ägande. Men, herr talman, Vänsterpartiet anser att målsättningen är otillräcklig och otydlig beträffande vad som gäller när det väl kommer till kritan.

Herr talman! Vi vill att det ska ställas betydligt tuffare krav i fråga om miljö- och klimathänsyn när det gäller fondernas investeringar. Med det menar vi att miljömässiga och etiska hänsyn ska likställas med målet om hög avkastning. AP-fonderna ska inte göra några nyinvesteringar i kol, olja eller fossilgas. AP-fonderna ska avveckla befintliga investeringar i fossilindustrin inom fem år. Samtliga AP-fonder ska ha kvantitativa mål för investeringar i förnybar energi. Samtliga AP-fonder ska redovisa beräknade utsläpp av växthusgaser för sina investeringar. AP-fonderna ska inte investera i bolag som använder skatteparadis för att undgå beskattning.

För, herr talman, vi kan faktiskt göra skillnad. När de andra riksdagspartierna riskerar att låta kortsiktiga avkastningskrav gå före miljöhänsyn väljer vi i stället att ta ansvar för att använda de verktyg som faktiskt finns för att vända utvecklingen. Det pratas mycket om miljön, och det finns förväntningar på den enskilde att leva klimatsmart och ställa om sin konsumtion. Vore det då inte rimligt att ansvaret för omställningen tas gemensamt genom politiska beslut och investeringar?

Självfallet ser också Vänsterpartiet att hög avkastning på pensionsmedlen är viktigt. Det vore respektlöst mot dagens och framtidens pensionärer att vilja något annat. Faktum är att pensionärernas situation är en av de saker som står absolut högst upp på vår agenda. Men vi ser ingen motsättning mellan att få hög avkastning och att ta hänsyn till miljö och etik.

Herr talman! I dag riskerar jakten på provision att påverka investeringarna, trots att en av orsakerna till finanskrisen 2008 var just riskfyllda placeringar. Därför har jag svårt att förstå hur samtliga andra riksdagspartier kan tillåta att detta får fortsätta. Vi vet att det var pensionärerna fick stå för notan i samband med finanskrisen. Människor som hade jobbat hela sitt liv fick se sin pension sänkas när den så kallade bromsen i pensionssystemet slog till. Det om något hotar stabiliteten och den långsiktiga avkastningen. Vänsterpartiet föreslår därför att det rörliga ersättningssystemet med bonusar och provision avskaffas inom AP-fonderna.

Herr talman! Det handlar om att kombinera hög avkastning med krav på miljömässig hållbarhet, etiska värderingar, strategisk näringspolitik för jobb, ett rättvist pensionssystem och en starkare svensk ekonomi. I dokument efter dokument från Pensionsgruppens arbete över tid kan man läsa att en av de främsta anledningarna till att förändra dåvarande pensionssystem, och då särskilt i motiven för att införa den automatiska bromsen, var att säkerställa att skulder inte lastades över på senare generationer. Därför, herr talman, är det för mig obegripligt att samma grupp inte vill att vi ska göra allt som står i vår makt för att se till att dagens pensionsmedel används så att kommande generationer får rimliga villkor, både när det gäller ekonomi och livsmiljö.

Jag yrkar därför bifall till Vänsterpartiets reservation.

Anf. 31 INGEMAR NILSSON (S):

Herr talman! Vi debatterar finansutskottets betänkande nr 14 som handlar om ändrade regler för Första–Fjärde AP-fonderna.

Jag vill så här inledningsvis och för ordningens skull yrka bifall till förslaget i betänkandet och avslag på reservationen.

Ett stabilt och hållbart pensionssystem är ett viktigt samhällsfundament. Ett pensionssystem är också ett uttryck för ett generations- och samhällskontrakt. Det handlar om tilltro och tillit. Vårt nuvarande pensionssystem, dess funktionssätt, dess kvalitet och vad det levererar är föremål för en livlig och viktig debatt från tid till annan. Det är en debatt som jag har stor förståelse för, som är viktig och som jag är övertygad om kommer att fortsätta.

Det svenska pensionssystemet vilar på en bred blocköverskridande överenskommelse och förvaltas av den så kallade Pensionsgruppen. Det är ett i många avseenden klokt sätt att hantera och vårda politiska överenskommelser av den här karaktären.

Herr talman! Första–Fjärde AP-fonderna är viktiga delar i vårt pensionssystem. Fonderna förvaltar och placerar den så kallade bufferten. Den är en buffert som för närvarande uppgår till 1 450 miljarder kronor eller ungefär 15 procent av de totala tillgångarna i inkomstpensionssystemet.

Fondernas övergripande mål är att förvaltningen ska bidra till största möjliga nytta för inkomstpensionerna. När målet nås att avkastningen på fondernas förvaltning överstiger inkomstindex innebär det att hela in-

komstpensionssystemet stärks. Dagens placeringsregler för fonderna är utformade utifrån hur marknaden såg ut under andra halvan av 1990-talet. Sedan dess har mycket hänt, inte minst på finansmarknaden. Det är därför både klokt och välkommet att regelverket har setts över och att vi nu i bred enighet kan besluta om förändringar. Förslaget har också en stark förankring i Pensionsgruppen.

Jag vill peka på några av de förändringar som föreslås i propositionen och som jag är övertygad om kommer att leda till bättre möjligheter för Första–Fjärde AP-fonderna att ytterligare kunna bidra till att stärka inkomstpensionen.

För det första ökas andelen medel som får placeras i illikvida tillgångar till 40 procent. Med en lång placeringshorisont och ett relativt begränsat behov av likviditet ger detta möjlighet till placeringar som ger bättre avkastningsmöjligheter i framtiden.

För det andra, och analogt, sänks kravet på placeringar i räntebärande papper. Kravet sänks från 30 till 20 procent. I den lågränteekonomi som vi nu lever i ger det också fonderna förutsättningar att nå ett bättre resultat.

För det tredje införs ett nytt och tydligt mål som handlar om att fonderna ska förvalta pensionsmedlen på ett föredömligt sätt genom ansvarsfulla investeringar och ansvarsfullt ägande.

Här sänder man en tydlig signal till fonderna och dess ledningar om att fullgöra sitt uppdrag på ett sätt som gör att man lever upp till kraven på miljöaspekter, sociala aspekter och bolagsstyrningsaspekter. I regeringens årliga uppföljning, som ju landar på riksdagens bord, kommer detta naturligtvis att vara en central punkt framöver.

Herr talman! Det finns de som anser att det nya målet inte är tillräckligt ambitiöst. Man menar att målet borde stipulera högre och mer precisa krav samt att det skulle likställas med, eller kanske till och med överordnas, avkastningsmålet. Jag kan förstå att det känns bra att påkalla mer och hårdare lagstiftning. Men det betyder inte att mer eller hårdare lagstiftning genererar ett önskvärt utfall. Jag är ganska övertygad om motsatsen i det här fallet.

För det första kan vi inte blunda för fondernas primära uppgift, nämligen att bidra till bra pensioner. Det är alltså inte frågan om statliga investeringsfonder som ska möjliggöra finansiering för ett önskvärt projekt. För det andra skulle en alltför detaljerad reglering av placeringarna vara ett trubbigt instrument. Lagstiftning är en ganska fyrkantig modell för att hantera den här typen av frågor. Så snart ett mål uppfylls eller nya rön och resultat ändrar tidigare ställningstaganden om exempelvis hållbarhet skulle lagstiftningen bli obsolet och behöva ändras.

På samma sätt är det med förslaget om nya utvärderingsorgan. Jag är fullt övertygad om att regeringen i sin roll och med årliga utvärderingar mer än väl klarar att följa upp fondernas efterlevnad av regelverket.

Med regeringens arbete, med Pensionsgruppens fortsatta arbete och med en fortsatt aktiv debatt här i riksdagen är jag övertygad om att det förslag vi nu tar ställning till både klarar att leverera sin andel av ett bra pensionssystem och kan bidra till en ansvarsfullare kapitalmarknad.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under § 15.)

Finansutskottets betänkande 2018/19:FiU18
Kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om referensvärden
(prop. 2018/19:4)
föredrogs.

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under § 15.)

§ 7 Avvecklingssystem som inte omfattas av EU:s regelverk och föreskrifter om produktionssystem

Finansutskottets betänkande 2018/19:FiU29
Avvecklingssystem som inte omfattas av EU:s regelverk och föreskrifter
om produktionssystem (prop. 2018/19:3)
föredrogs.

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under § 15.)

§ 8 Riksrevisionens rapport om livsmedels- och läkemedelsförsörjning – samhällets säkerhet och viktiga samhällsfunktioner

Försvarsutskottets betänkande 2018/19:FöU2
Riksrevisionens rapport om livsmedels- och läkemedelsförsörjning –
samhällets säkerhet och viktiga samhällsfunktioner (skr.
2017/18:283)
föredrogs.

*Riksrevisionens
rapport om livs-
medels- och läke-
medelsförsörjning –
samhällets säkerhet
och viktiga samhälls-
funktioner*

Anf. 32 CAROLINE NORDENGRIP (SD):

Herr talman! I dag debatterar vi Riksrevisionens rapport om livsmedels- och läkemedelsförsörjning.

Då vi har ett försämrat säkerhetsläge i omvärlden och ett väpnat angrepp inte kan uteslutas väcker Riksrevisionens rapport om livsmedels- och läkemedelsförsörjning många tankar.

Att försvara Sverige och värna vår gemensamma säkerhet, frihet och självständighet är ett ansvar för hela samhället och kräver ytterst en personlig insats av oss alla. Grunden för vårt totalförsvar är alla vi som bor här och vår gemensamma motståndskraft för att möta olika angrepp.

Den enskilda individen har som eget ansvar att stå för sin egen försörjning av livsmedel i sju dagar. Därefter är det civilförsvarets ansvar att värna civilbefolkningen och hantera följderna av ett väpnat angrepp eller en kris under tre månader.

Med tanke på det jag just anfört finns det fyra citat från Riksrevisionens granskningsrapport som jag skulle vilja lyfta fram lite extra.

Det första: ”Det saknas idag tydliga mål eller styrande målformuleringar för livsmedels- och läkemedelsförsörjning och det lämnar ett stort utrymme för tolkning hos Livsmedelsverket och Socialstyrelsen när det gäller att samordna kris- och beredskapsplaneringen, liksom hos övriga berörda aktörer när det gäller ansvarsförhållanden, krav och ambitionsnivåer.”

Det andra: ”Både Livsmedelsverket och Socialstyrelsen, såväl som landstingen, har efterlyst förtydliganden av vad myndigheternas ansvar innebär och vad man förväntas åstadkomma. Riksrevisionens bedömning är därför att det finns en risk att åtgärder försenas, eller inte vidtas, eftersom det inte är klarlagt vem som ska göra vad och när åtgärderna ska vara genomförda.”

Det tredje: ”Både Livsmedelsverket och Socialstyrelsen saknar uttryckliga återrapporteringskrav och en riktad finansiering för det arbete som de förväntas bedriva inom ramen för sina tilldelade samordningsuppdrag.”

Det fjärde och sista: ”Riksrevisionens sammantagna bedömning är att det inte finns tillräckligt tydliga förutsättningar, och inte vidtas tillräckliga åtgärder, för att skapa förutsättningar för livsmedels- och läkemedelsförsörjning vid kris eller under höjd beredskap.”

Sammantaget är det tre ord som återkommer, herr talman, tre ord som symboliserar områden där förbättring redan borde ha skett:

- samordning
- ansvar
- uppföljning

Regeringens otydlighet skapar frågor kring ansvarsförhållanden i myndigheterna och kan försätta civilbefolkningen i stort lidande i förhållanden under kris eller krig. I brist på livsmedel och läkemedel kan befolkningen vilja att stötta totalförsvaret vackla, då alternativet att ge upp sin frihet i förhoppningen att fred även under annan fana åter kan ge förmödenheter till familjen verkar alltmer lockande.

Herr talman! Jag sammanfattar det till en enda mening: Detta är respektlöshet mot vår befolkning.

Det är hög tid att vi förbereder beredskapslager av livsmedel och läkemedel, dels eftersom aktörer som haft denna uppgift på sitt ansvarsområde har upphört att fungera i sin tidigare form, dels som en följd av att tidigare regeringar har avvecklat denna fundamentala del av det civila försvaret.

Det finns heller inte något system för ransonering av vare sig livsmedel, läkemedel eller andra basvaror som är viktiga för samhällsförsörjningen.

Ett exempel på detta är att Apoteket AB tidigare hade ansvaret för att hantera läkemedelsförsörjningen vid kris och krig. Detta upphörde 2009. I dag finns det ingen aktör som har ett tydligt ansvar för just detta område. Det menar vi är en stor brist i svensk krisberedskap som skyndsamt måste åtgärdas.

Även Försvarsberedningen instämmer i problematiken kring beredskapslagring och ransonering i sin delrapport *Motståndskraft*. Försvarsberedningen är i denna rapport mycket tydlig. Det finns ett behov av såväl

beredskapslagring som ökad självförsörjning av livsmedel för att komma runt problematiken med att importkedjor kan komma att brytas i händelse av kris och krig.

I sitt svar på Riksrevisionens rapport hänvisar regeringen i allmänna ordalag till utökade planeringsuppdrag som har getts till Försvarmakten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap för att dessa ska tydliggöra vilka förutsättningar som finns på området. Däremot specificerar regeringen inte vad som ska gälla rörande just beredskapslagring och ransonering trots att både Försvarsberedningen och Riksrevisionen specifikt nämner just dessa områden.

Herr talman! Det finns enligt vår mening ingen anledning att vara otydlig på detta område. Vi menar därför att regeringen bör ta fram ett system för statlig ransonering och beredskapslagring av livsmedel och läkemedel.

Jag yrkar därför bifall till Sverigedemokraternas reservation nr 2.

Anf. 33 LARS THOMSSON (C):

Herr talman! Vi står här i dag med anledning av Riksrevisionens rapport om bristerna i svensk livsmedels- och läkemedelsförsörjning. Det är ingen munter läsning.

Vår beredskap är god, sa Per Albin Hansson om Sveriges livsmedelsförsörjning under andra världskriget. Tyvärr kan vi inte säga det i dag. Givetvis har mycket hänt sedan Per Albins dagar, men faktum är att i dag är ungefär 50 procent av maten vi äter importerad. Vi vet vad som skulle hända om importen stoppades: Vi skulle klara oss i tio tolv dagar; sedan skulle livsmedelsförsörjningen vara borta. Jag som gotlänning vet att om Gotlandsfärjan stannar blir det tomt på hyllorna i butikerna inom tre till fyra dagar. De enskilda hushållen klarar sig oftast bara några enstaka dagar.

Herr talman! Den bestående känslan efter att ha läst Riksrevisionens rapport är att nu måste vi börja lära oss att bunkra igen, för så stora är bristerna i livsmedels- och läkemedelsförsörjningen i Sverige i dag. Så stora är också systembristerna efter regeringens hantering.

Centerpartiet har länge efterlyst att ansvarsfördelningen i livsmedelsberedskapen vid kris tydliggörs och blir mer ordnad. Vi har lagt fram en egen följdmotion om livsmedelsstrategin, där vi bland annat lyfter fram vikten av att minska livsmedelskedjans sårbarhet vid kris och tydliggöra ansvarsfördelningen av livsmedelsberedskapen vid kris.

Det första vi tror behöver göras är en utredning som pekar ut sårbarheter i hela livsmedelskedjan och hur bristerna som framkommer kan minimeras.

Herr talman! Vi delar Riksrevisionens bedömning att Livsmedelsverkets samordningsuppdrag för livsmedelsförsörjning är oklart. Det beror mycket på att primärproduktionen inte ingår. Uppdraget förhåller sig heller inte till längre kriser eller höjd beredskap. Efter sommarens torka förstår ju alla att det inte går att förbise primärproduktionens roll i försörjningsförmågan. Den är elementär.

Centerpartiet ser svenskt lantbruk som en viktig del av svenskt totalförsvar och krisberedskapsplanering framöver. Det Sverige behöver är ökad livsmedelsförsörjning, inhemsk sådan, och det åstadkommer man endast genom att öka konkurrenskraften i Sverige. Ett sätt kan givetvis vara att välja svensk mat vid offentlig upphandling och ställa samma krav

*Riksrevisionens
rapport om livs-
medels- och läke-
medelsförsörjning –
samhällets säkerhet
och viktiga samhälls-
funktioner*

som när vi lagstiftar om det. Ett annat sätt kan faktiskt vara att öka exporten av svensk mat. Då får vi upp produktionen, och därmed minskar sårbarheten.

Tyvärr får jag konstatera att den rödgröna regeringen har sagt sig jobba i denna riktning men inte genomfört det. Tvärtom har man lagt på ytterligare pålagor. Ett exempel är kilometerskatten; ett annat är högre beskattning av anställda inom jordbruket. Det blir en bromskloss för svensk livsmedelsproduktion. I praktiken innebär det att gårdar slås ut och produktion flyttar utomlands. Därmed ökar sårbarheten i livsmedelsförsörjningen högst radikalt. Det är i precis motsatt riktning mot den vi behöver gå i.

Herr talman! Som centerpartist ser jag givetvis att jordbruket har en viktig roll, men det finns andra delar som också är centrala. Den princip som har utarbetats de senaste decennierna, just in time-principen där vi i praktiken har allt lagrat på lastbil, är en försvärande faktor. Samtidigt väntas drivmedel och transportkapacitet bli kritiska resurser i orostider.

Herr talman! Riksrevisionen nämner också att det finns oklarheter kring hur privata aktörer förväntas ta ansvar när det gäller samhällsviktiga funktioner samt att det saknas målbilder som ger förutsättningar för samarbete med till exempel avtal. Försvarsutskottet var i Finland förra veckan och fick höra hur de jobbar med dessa frågor. Där har vi lite att lära i Sverige när det gäller att få med de privata funktionerna i det ansvar som hela samhället har. Givetvis tror vi också att individen behöver ta ett ökat ansvar för sin egen försörjning.

Till sist vill jag säga att det finns mycket kvar att göra på detta område. Därför är det olyckligt och faktiskt oförsvarbart att regeringen varit så passiv under den gångna mandatperioden – den mandatperiod när totalförsvarsplaneringen återupptogs och vi har haft ett säkerhetspolitiskt kraftigt försämrat omvärldsläge. Passiviteten är slående, långtgående och väldigt besvärande. Jag vill därför yrka bifall till Centerpartiets reservation.

Anf. 34 KALLE OLSSON (S):

Herr talman! Riksrevisionen har i denna skrivelse granskat förutsättningarna för att skapa robusthet i två för samhället väldigt viktiga funktioner: vår livsmedels- och vår läkemedelsförsörjning.

Så här en vanlig onsdag i november är det kanske inte så många som reflekterar över robustheten i våra försörjningssystem. Vi tar den nog lätt för given. I matbutiken är det fullt i hyllorna, och på apoteken finns ju numera allt mellan himmel och jord. Men faktum är att såväl läkemedels- som livsmedelsförsörjningen består av många långa och komplexa kedjor.

Utmärkande för såväl livsmedels- som läkemedelsindustrin är att de är branscher som verkar i en internationell miljö, med ett stort mått av utländskt ägande. Näringslivets aktörer spelar naturligtvis en helt central roll, från forskning och tillverkning av nya läkemedel till distribution och transport av den mat vi ställer på bordet. För att illustrera komplexiteten kan nämnas att det här i Europa finns 800 grossister som förser 173 000 apotek, sjukhus och kliniker med läkemedel.

Även om självförsörjningsgraden är betydligt högre på livsmedels- sidan jämfört med på läkemedelsområdet har vi alltså ett stort beroende av import av bland annat råvaror och insatsvaror för vår inhemska livs-

medelsproduktion. Antalet matbutiker i Sverige har minskat, och för konsumenten har avstånden till butikerna ökat. Distributionen bedrivs av affärsmässiga skäl i enlighet med just in time-konceptet.

Riksrevisionens rapport granskar alltså vår förmåga att på en systemövergripande nivå klara försörjningen under en svårare kris. Riksrevisionen gör flera viktiga iakttagelser som det är lätt att instämna i, som att det krävs ytterligare styrning och behöver klargöras mål för ansvariga myndigheter.

Samtidigt skulle jag inte säga att dessa slutsatser kommer som någon överraskning. Det är faktiskt bara under de senaste åren som vi i Sverige har rört oss bort från en fredstida rationalitet och på allvar har börjat umgås med svåra frågor som vad som händer om de ordinarie försörjningsvägarna skulle skäras av, hur vi ställer om samhället och hur vi prioriterar.

Under det kalla kriget fanns svar på den här typen av frågor. Alla som är bekanta med dåtidens beredskapsplanering förstår vilket omfattande arbete som ligger framför oss, dels med att återta förlorad förmåga, dels med att möta de utmaningar som följer av att samhället har genomgått fundamentala förändringar på ett antal områden. Vi ser en kraftigt ökad digitalisering och en internationalisering. Men även privatiseringar och avregleringar är exempel på förändringar som på olika sätt har påverkat våra förutsättningar att beredskapsplanera.

Ett konkret exempel, herr talman, som direkt anknyter till Riksrevisionens granskning, är avregleringen av apoteksmarknaden under den förra borgerliga regeringen. Fram till avregleringen hade statliga Apoteket ett särskilt ansvar för att upprätthålla en lager- och leveransberedskap och för att kunna möta totalförsvarets behov. I samband med avregleringen försvann Apotekets särskilda uppdrag, och det ersattes inte med något motsvarande krav på de nya privata aktörerna. Beredskapen försämrades.

Riksrevisionens skrivelse sträcker sig över tio år. Det är en lång period, där vi egentligen bara under de senaste åren har sett ett tydligt säkerhetspolitiskt skifte som också lämnat avtryck i de politiska besluten. Arbetet med det civila försvaret har nu kommit en liten bit på vägen. För närvarande befinner sig Myndighetssverige i en process för att skapa gemensamma planeringsförutsättningar. Arbetet sker inom och mellan myndigheter i utpekade sektorer. Bland annat kommer bevakningsansvariga myndigheter såsom Livsmedelsverket, Socialstyrelsen och Jordbruksverket att få tillgång till relevanta delar av Försvarmaktens planering för ett väpnat angrepp, vilket är ett viktigt steg när det gäller att koppla ihop det civila och det militära försvaret.

Förutom att vi nu för första gången på årtionden tillför ekonomiska medel till det civila försvaret har regeringen också tillsatt tre utredningar med koppling till de områden som granskas i Riksrevisionens rapport. Det handlar om Utredningen om ansvar, ledning och samordning inom civilt försvar, Utredningen om hälso- och sjukvårdens beredskap och Utredningen om näringslivets roll inom totalförsvaret. Dessa tre utredningar kommer var och en att ge oss viktiga svar inför arbetet med att samordna, förtydliga styrningen och, inte minst, inkludera näringslivet i totalförsvarsplaneringen.

*Riksrevisionens
rapport om livs-
medels- och läke-
medelsförsörjning –
samhällets säkerhet
och viktiga samhälls-
funktioner*

Det är vår uppfattning, herr talman, att vi nu bör invänta dessa utredningar liksom Försvarsberedningens kommande rapporter. Därför föreslår jag att riksdagen lägger Riksrevisionens skrivelse till handlingarna.

Anf. 35 ALEXANDRA ANSTRELL (M):

Herr talman! De samlade hot och risker som Sverige står inför kräver ett återtaget totalförsvaret. Nu har vi både Försvarsberedningens rapport *Motståndskraft – Inriktningen av totalförsvaret och utformningen av det civila försvaret 2021–2025* och Riksrevisionens granskning av samhällets säkerhet och viktiga samhällsfunktioner med inriktning mot livsmedels- och läkemedelsförsörjning.

Sammantaget kan vi i båda rapporterna se att det finns en hel del viktiga förbättringsförslag. Det kan ju inte vara så, herr talman, att vi inte har tillräckligt med mat och medicin i kristider.

Riksrevisionen tar upp att värnandet av samhällets funktionalitet är ett av riksdagens tre mål för samhällets säkerhet. För att kunna uppnå dessa mål krävs insatser från aktörer i hela samhället, inte minst från regeringen och de myndigheter som har en viktig roll för att skapa ett system för helheten.

Riksrevisionens samlade bedömning är att det inte finns tillräckligt tydliga förutsättningar och inte vidtas tillräckliga åtgärder för att skapa förutsättningar för livsmedels- och läkemedelsförsörjning vid kris eller under höjd beredskap. Så kan vi helt enkelt inte ha det.

Herr talman! I frågan om styrning och ansvarsfördelning gällande livsmedels- och läkemedelsförsörjningen anser Riksrevisionen bland annat att man inte är tillräckligt tydlig från regeringens sida. Vidare anser de att även om regeringen uttryckt ambitioner och vidtagit åtgärder har detta inte på ett tydligt sätt gett utslag i styrningen.

Rapporten från Riksrevisionen landar i ett par rekommendationer till regeringen: att regeringen ska klargöra mål, krav och ansvar, särskilt förtydliga vad man förväntar sig av de myndigheter som har samordningsansvar samt säkerställa samverkan. Detta är inte alldeles enkelt.

Riksrevisionen ger också rekommendationer till Livsmedelsverket, Socialstyrelsen och MSB om ökad samverkan, uppföljning och kunskapsinhämtning. Detta är jätteviktigt.

Det behövs alltså tydligare styrning, tydliga mål och resultatuppföljning. Herr talman! Som civilekonom med huvudinriktning mot organisation och ledarskap uppskattar jag verkligen Riksrevisionens synpunkter och rekommendationer. Vem som ansvarar, hur det ska styras och hur allt ska samordnas – det är huvudfrågorna, och vi moderater ser fram emot återrapporteringen av regeringens uppdrag att utreda detta.

Vi moderater ser också behovet av att inkludera näringslivet i totalförsvaret. Många av de kompetenser och resurser i totalförsvaret som tidigare låg under offentliga aktörer återfinns nu i det svenska näringslivet. Det gör att näringslivet måste inkluderas i återtagning av totalförsvaret. Regeringen har tillsatt en utredning av näringslivets roll i totalförsvaret som vi tycker är viktig och bra. Vi väntar på återrapportering från den utredningen.

Regeringen har även tillsatt en utredning om hälso- och sjukvårdens beredskap och förmåga inför och vid allvarliga händelser i fredstid och höjd beredskap och gett Socialstyrelsen i uppdrag att stödja landstingen i deras arbete med katastrofmedicinsk beredskap och planering för civilt

försvar inom hälso- och sjukvården. Här tycker vi moderater att det är viktigt att också granska att varje landsting använder offentliga medel till att faktiskt ha bra beredskap och lager, så att det inte ser helt olika ut.

Herr talman! Planering och organisation är ledord i arbetet med att göra vårt samhälle mer robust och hållbart. Genom att planera för svåra situationer blir vi också starkare och tryggare i vår vardag.

Anf. 36 ELISABETH FALKHAVEN (MP):

Herr talman! Jag vill börja detta anförande med att rikta ett tack till Riksrevisionen för granskningsrapporten. Den är oerhört viktig.

Under den senaste mandatperioden har Sverige gått från ett obefintligt krismedvetande till att börja förstå att även Sverige kan utsättas för allvarliga krissituationer. S-MP-regeringen har arbetat mycket med dessa frågor, från att besluta om att återinföra värnplikten till att tillsammans med de borgerliga partierna besluta om ett blocköverskridande arbete med en för Sverige unik livsmedelsstrategi, som bland annat lyfter fram behovet av en ökad livsmedelsproduktion och en ökad självförsörjningsgrad i Sverige. Sveriges självförsörjningsgrad måste åter tas på allvar.

Vi lever i en global värld och är ett land som är beroende av export och import. Men när det gäller krismedvetande och krisförberedande planering är det viktigt att inse att vi går mot en mer instabil värld – om vi inte redan är där – och att vi behöver en planering för detta. På jordbruks- och livsmedelsförsörjningsområdet har Riksrevisionen varit tydlig. Där är arbetet på gång. När det gäller läkemedelsfrågan är situationen mycket mer komplex i och med att Sverige efter avregleringen av apoteksmarknaden saknar en naturlig centralorganisation som kan ta ansvar för lagring.

Tillgång till läkemedel och livsmedel är fundamental. Det vet vi. Det är alltså av största vikt att vi i Sverige har system för att försörjningen av läkemedel och livsmedel ska fungera även i olika krissituationer.

Tidigare fanns statliga beredskapslager som var avsedda för en situation med höjd beredskap eller ett krig men också kunde nyttjas vid en kris. Dessa lager är avvecklade. Därför är försörjningen av livsmedel och läkemedel beroende av att alla delar i en komplex kedja fungerar. Styrning och ledning inom flera olika områden är alltså av största vikt. Därtill vet vi ju att livsmedels- och läkemedelskedjorna är internationaliserade, vilket naturligtvis kan medföra en ökad sårbarhet.

Riksrevisionen har alltså granskat hur det fungerar – hur vi sköter oss, kan man säga – och då handlar det inte bara om regeringen utan även om de myndigheter som ansvaret till stora delar är förlagt till. Den sammantagna bedömningen är att uppdragen, som ges av regeringen till dem som ytterst ska ansvara för att försörjningen fungerar, inte är tillräckligt tydliga.

Jag har stort förtroende för Riksrevisionens granskningar. De arbetar inom ett tydligt avgränsat område och har förutsättningar att verkligen fördjupa sig. När de anser att vi är otydliga förstår jag att vi behöver klargöra krav, ansvar och förväntningar för dem som vi har ställt krav på, gett ansvar till och har förväntningar på. Även om vi under denna mandatperiod har arbetat mycket med frågan återstår helt klart en del att göra. Man bygger inte upp detta på ett fåtal år.

*Riksrevisionens
rapport om livs-
medels- och läke-
medelsförsörjning –
samhällets säkerhet
och viktiga samhälls-
funktioner*

På livsmedelsområdet är det tilldelade samordningsansvaret för en krissituation begränsat till leden efter primärproduktion. Men hur förhåller vi oss till längre kriser och till produktionsledet, alltså lantbrukarna?

Herr talman! Att ambitionen att ha en bra beredskap för samhällets invånare är partiövergripande har jag förstått. Att ha ett starkt civilförsvaret och beredskap för samhället när det krisar är en ambition som vi alla delar. Det vågar jag påstå. Vi vet också att dagens kontext är betydligt mer komplicerad att verka i, med privat–offentlig samverkan och internationalisering av fundamentalt viktiga försörjningskedjor. Ja, det är alltså en utmaning som vi alla har att ta tag i.

När det gäller livsmedel behöver vi också tänka till kring hur vi kan stärka och säkerställa produktionen i kris. Vi såg ju i somras att vi faktiskt tappade halva produktionen i Sverige. Det är mycket. I klimatförändringarnas tidevarv kommer det fler varma somrar, fler snustorra somrar. Här behöver vi styra medel till lantbruket, till dem som ytterst producerar våra livsmedel, så att de har en infrastruktur som fungerar i vått och torrt. För det är just vått och torrt som det kommer att handla om: störtregn och långvarig torka. Bevattningsanläggningar och våtmarker är två viktiga faktorer här, liksom uppsamlingsdammar vid störtregn. Vi har ingen tradition när det gäller att bruka jorden i de förhållanden som är här nu. Det är av största vikt att vi hjälper lantbruket att bygga den infrastruktur som behövs på en gård för en fungerande livsmedelsproduktion även i kris.

Eftersom vi nu pratar om krismedvetenhet hoppas jag att det i dag är självklart för oss alla att vi måste göra precis allt vi kan för att stoppa våra koldioxidutsläpp så fort som möjligt.

Sverige behöver en ny krisberedskap, och vi är på väg att skapa den. Regeringen arbetar på det, och riksdagen ska driva på detta arbete. Men krisberedskapen kommer att se annorlunda ut än den gamla, och den kommer att möta helt nya utmaningar, framför allt på grund av klimatförändringarna men också, naturligtvis, på grund av det allmänna läget i omvärlden, inte minst de cyberhot vi i dag möter där digitaliseringen går betydligt fortare än utvecklingen av cybersäkerheten.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag och avslag på motionerna.

Anf. 37 MIKAEL LARSSON (C):

Herr talman! Vi lever i en föränderlig värld och har gjort så under många år. Även Sverige har varit en del av denna föränderliga värld, där vi bland annat under många år har rustat ned vårt totalförsvaret och där krisberedskap inte har stått högst upp på dagordningen. Hit hör bland annat Sveriges förmåga att i vardag, i kris och till och med i krig kunna hantera livsmedelsförsörjning och läkemedelsförsörjning. När vi i dag här i kammaren debatterar Riksrevisionens rapport om livsmedels- och läkemedelsförsörjningen i Sverige är det några nedslag som behöver göras.

Riksrevisionen skriver i sin rapport att läkemedel i Sverige i dag tillhandahålls dels genom öppenvårdsapoteken, dels genom landstingen. Landstingen köper in till den slutna vården, och apoteken köper in till individer som får läkemedel utskrivna på recept. Oftast finns bara den mängd läkemedel som för tillfället anses behövas hos parterna. Dessutom levereras de från distributörernas just in time-lager, som Riksrevisionen beskriver det. Detta är ett mycket sårbart system.

I fredagens nyhetssändningar kunde vi höra att årets vaccin håller på att ta slut på en del platser i landet. Folkhälsoinstitutet uppmanar endast personer i olika riskgrupper att vaccinera sig för att det antagligen inte kommer att räcka till fler.

Tidigare har vi kunnat läsa om leveransbrister när det gäller vacciner till barnvaccinationsprogrammet. Vaccin är ett läkemedel som det tar lång tid att framställa. Det är mycket oroväckande att vi eventuellt inte kommer att kunna tillgodose att alla som vill vaccinera sig kan få det. Då ska man komma ihåg att vi nu inte befinner oss i vare sig kris eller krig.

Den mängd läkemedel som produceras i Sverige är i dag mycket liten. Stora delar av läkemedlen produceras i Asien, inte sällan i länder som är politiskt instabila eller som är klimat- och vädermässigt sårbara. Vi och många andra länder är alltså helt beroende av att kunna importera läkemedel.

Riksrevisionen skriver sammanfattningsvis att regeringen inte har lämnat några uppdrag som rör hur läkemedelsförsörjningen och tillgången till läkemedel ur ett beredskapsperspektiv ska hanteras eller tillhandahållas. Tidigare fanns så kallade beredskapslager med läkemedel som skulle kunna användas om ett krig eller kris bröt ut. Hur ett sådant lager ska se ut 2018 och framåt måste snarast och skyndsamt utredas. Det är mycket beklagligt att regeringen inte har gjort något åt detta under de senaste fyra åren, då man suttit vid makten, trots att vi har sett den säkerhetspolitiska situationen försämrans under dessa fyra år. Problematiken och sårbarheten var knappast okända innan Riksrevisionens rapport eller Försvarsberedningens rapport presenterades för knappt ett år sedan.

När nu omvärlden är orolig behöver vi ta krisberedskapen på största allvar och samordna de resurser och myndigheter vi har för att bland annat riva murar och i stället bygga upp samarbete som ser till ökad och stärkt förmåga att tillhandahålla läkemedel för landets och invånarnas bästa. Det är nu i fred som vi måste minska de sårbarheter som finns i vår försörjningsförmåga, så att vi står rustade för de allvarliga tider som kan komma.

Centerpartiet har länge efterlyst ett helhetsperspektiv när det gäller hur Sverige ska klara och stärka sin försörjningsförmåga. Tyvärr har inte regeringen samma syn på detta. Enskilda sektorsutredningar som är på gång är förvisso en okej start, men det finns en stor risk för suboptimeringar när man utgår från enskildheter och missar helheten. Helhetsperspektivet är mycket viktigt i beredskapsperspektivet.

Herr talman! När man ska tala om krisberedskap är det viktigt att hela samhällsapparaten är med. Det offentliga är kanske en motor i arbetet, men lika viktigt är det att näringslivet och civilsamhället står rustade för denna typ av beredskap. Om vi ska bygga ett nytt totalförsvar för en ny tid måste vi se att näringslivets roll har ändrats sedan tidigare. Borta är de statliga monopolen. Det är av yttersta vikt att alla samarbetar på lika villkor kring krisberedskapen. Jag vill därför yrka bifall till Centerpartiets reservation. (Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 15.)

§ 9 Moderna och rättssäkra regler för att hålla utlänningar i förvar

Socialförsäkringsutskottets betänkande 2018/19:SfU10

Moderna och rättssäkra regler för att hålla utlänningar i förvar (prop. 2017/18:284)
föredrogs.

Anf. 38 CARINA OHLSSON (S):

Herr talman! Vi ska nu debattera socialförsäkringsutskottets betänkande *Moderna och rättssäkra regler för att hålla utlänningar i förvar*. Jag börjar med att yrka bifall till reservation nr 1.

Tyvärre fanns det en majoritet i utskottet för att inte modernisera reglerna, med motiveringen att det tagit lång tid från utredning till proposition och att det var 2014 och 2015 som det kom många asylsökande till Sverige.

Denna motivering håller inte, eftersom det är nu som vi utökar antalet förvarsplatser. Och vi kan se statistik från Migrationsverket över hur länge utlänningar hölls i förvar under 2017. Ca 2 000 personer vistades i förvar kortare tid än två veckor. Ca 2 000 personer vistades i förvar i mellan två veckor och tre månader. 164 personer vistades i förvar i mellan tre månader och fem månader. 156 personer vistades i förvar längre tid än fem månader.

Vid tillämpningen av de nu gällande bestämmelserna har det visat sig att det processuella regelverket för förvar och uppsikt behöver anpassas för att tillvarata intresset av en tydlig, lättöverskådlig och rättssäker hantering av förvars- och uppsiktsfrågor hos förvaltningsmyndigheterna och domstolarna. Det finns bland annat behov av att klargöra vilken myndighet som är ansvarig för förvars- och uppsiktsfrågan under migrationsprocessens olika skeden, inte minst i samband med överklaganden. Oklarheter i lagstiftningen har också noterats vad gäller muntlig förhandling, beräkningen av frister för ny prövning av frågan om förvar och vilken myndighet som är utlänningens motpart vid ett överklagande.

Herr talman! Vi socialdemokrater delar alltså regeringens bedömning att det finns ett tydligt behov av att ändra och förbättra regelverket om förvarstagande och uppsikt i migrationsprocessen för att uppnå ett modernt, tydligt och rättssäkert system. Förslagen i propositionen tycker vi socialdemokrater är väl avvägda. Syftet är att skapa ett tydligare regelverk och höja rättssäkerheten i ärenden och mål om förvar och uppsikt.

De föreslagna reglerna skulle bland annat innebära att en domstol alltid ska pröva om en utlänning får hållas i förvar längre tid än två veckor med stöd av utlänningslagen. Ni hörde tidigare att jag räknade upp hur många det var som faktiskt vistades i förvar längre tid än två veckor. Det var ju majoriteten.

Enligt det regelverk som vi skulle vilja ha skulle proportionalitetsprincipen få en avgörande betydelse vid bedömningen av hur länge en utlänning får hållas i förvar. Det skulle bli tydligare vilken myndighet som i varje skede av migrationsprocessen är ansvarig för att besluta om förvar eller uppsikt, och den enskilde skulle få en utökad rätt att komma till tals muntligen inför förvaltningsmyndigheterna och migrationsdomstolarna. Som jag tidigare sa finns det oklarheter, så här behöver vi bringa klarhet.

Ett beslut om förvar innebär alltid ett allvarligt ingrepp i den personliga integriteten och i den enskildes rörelsefrihet. Åtgärden får därför bara användas om inte andra, mindre ingripande, åtgärder är tillräckliga. Den tid som en utlänning är tagen i förvar ska vara så kort som möjligt. Att det är fråga om ett frihetsberövande ställer höga krav på rättssäkerhet och därmed också på en tydlig reglering av under vilka omständigheter åtgärden får vidtas och vilka processuella regler som är tillämpliga. Samtidigt förutsätter en ändamålsenligt utformad migrationsprocess att myndigheterna kan utöva nödvändig kontroll över dem som reser in i och vistas i landet och har verktyg att sätta kraft bakom ett beslut om avvisning eller utvisning. Möjligheten att på rättsäkra och förutsebara grunder ta en utlänning i förvar eller ställa honom eller henne under uppsikt är ett viktigt led i att en välordnad verkställighetsprocess ska kunna upprätthållas.

Vi hade verkligen önskat att vi skulle göra det mer klart och tydligt när det gäller rättssäkerheten och det processuella samt vilka myndigheter som är ansvariga vid vilka tillfällen. Vi beklagar att det inte var en majoritet i utskottet som ställde sig bakom propositionen i det syftet.

(Applåder)

Anf. 39 PAULA BIELER (SD):

Herr talman! Låt mig börja med att delvis instämma i det vi precis fick höra från talarstolen. Det finns ett behov av att se över lagstiftningen. Det finns ett behov av att göra reglerna tydligare och av att göra befogenheterna tydligare när det gäller vilken myndighet som ska fatta vilka beslut. Det handlar om hur man ska säkerställa att personer som behöver hållas i förvar hålls i förvar och om hur man ska säkerställa att personer som behöver hållas under uppsikt hålls under uppsikt. Det handlar kort sagt om hur man kan säkerställa att de personer som vistas i vårt land har tillstånd att göra det och gör det enligt de regler och lagar som gäller i vårt land.

Sverigedemokraterna valde att väcka en följdmotion med anledning av denna proposition. Vårt förslag var att inte avslå propositionen i sin helhet, av just de anledningar jag nyss nämnde. Delar av propositionen är bra – det är nödvändiga förändringar. Propositionen innehåller sådant som att det blir tydligare, som sagt, vilka som ska besluta om förvar. Det är något som bland annat välkomnades av migrationsdomstolarna, som gärna vill se en tydlig åtskillnad mellan deras beslutsfattande roll och den handläggningsroll som man har då man beslutar om hur man ska verkställa beslut.

Men problemet är att det också fanns saker i denna proposition som var ogenomtänkta och dåliga. Från vår sida valde vi främst att fokusera på två delar.

Det ena hörde vi nyss Carina Ohlsson tala sig varm för, nämligen detta med obligatoriska domstolsprövningar. Som jag precis nämnde kan man i remissvaren utläsa att domstolarna själva välkomnar att de ska ha en mindre aktiv roll i själva handläggningen av hur man verkställer fattade beslut. Men här var ett förslag att domstolarna väldigt regelbundet, varannan vecka, ska fatta nya beslut om förlängning av förvar. Det tycker vi är orimligt. Det menar vi är en börda som skulle åläggas domstolarna. Det är en sammanblandning av olika uppgifter och en administrativ process som egentligen inte medför någon nytta.

Vi valde också att motsätta oss förslaget om att man ska kunna lägga ned en förundersökning om ett brott där straffet förväntas vara mindre än ett halvår i fängelse om personen har ett utvisningsbeslut mot sig. Vi instämmer i det orimliga i att personer ska stanna i landet under lång tid för smärre brottslighet, men vi menar att en bättre lösning än att lägga ned förundersökningen är att ha ett undantag från det föreslagna verkställighetshindret då det är ett sådant lågt straffvärde och i stället möjliggöra för personer att delta i fortsatta utredningar via länk eller genom att resa in till landet för förhör om så skulle vara fallet.

Alla brott ska utredas. Det är viktigt för vår rättssäkerhet, det är viktigt för offren i vårt land, och det är viktigt för ett helhetsgrepp att vi har koll på vad som gäller.

Noterbart är också att flera remissinstanser ifrågasatte vad som skulle hända om de här personerna återvänder till landet. Ska man då ta upp förundersökningen igen? Det finns ingen automatik i detta, och att bolla fram och tillbaka huruvida förundersökning pågår eller inte riskerar också att innebära en extra börda. Dessutom kommer bevisen att förlora i värde ju längre tid som går, och det blir svårare att fullfölja en utredning.

Extra noterbart, också framlyft av både remissinstanser, oss själva och andra debattörer i frågan, var det faktum att utvisningarna inte ens behövde ha vunnit laga kraft. Beslut om att en person skulle lämna landet behövde inte ens vara fastställt för att man skulle avsluta en förundersökning, vilket i min värld är oerhört anmärkningsvärt.

I det föregående anförandet kunde vi höra hur viktigt det är att minimera den tid som personer hålls i förvar. Detta är såklart något som vi instämmer i till fullo. Problemet är att det som ska vara ledande givetvis bör vara att vi snabbt kan verkställa beslut om utvisningar eller avvísningar, inte att vi på grund av bristande förmåga till detta släpper ut personer i vårt samhälle som inte har rätt att vistas i landet.

Jag noterar också att det i det förra anförandet talades om att frågan om att ta personer i förvar är en fråga om frihetsberövande. Men som bland annat förvaltningsrätterna i Stockholm, Göteborg och Växjö anför kan en person som har ett utvisnings- eller avvísningsbeslut på sig faktiskt påverka sin egen situation när det handlar om förvar genom att samarbeta med myndigheterna eller helt enkelt lämna landet självmant. Detta är inte den sortens frihetsberövande som gör att någon läses in för all framtid utan någon som helst möjlighet att påverka situationen.

Herr talman! Jag vill också yrka bifall till reservation 2. Som jag nämnde inledningsvis lade vi en följdmotion på den här propositionen. Denna följdmotion innehöll inte bara förslag om att avslå delar av propositionen utan också förslag på vad man bör utveckla och ta hänsyn till i en kommande lagstiftning, som vi som sagt menar är nödvändig och bör komma på plats så snart som möjligt.

Det handlar om tydlighet gällande när man tar personer i förvar och när man håller personer under uppsikt. Vi menar att en grundregel bör vara att om man inte har säkerställt identiteten på personer är det också rimligt att man har något slags uppsikt över dem. Det behöver inte vara särskilt avancerat eller integritetskränkande, och det behöver heller inte innebära en oerhört stor börda.

När det gäller personer som bor inom det offentliga systemet för asylmottagande eller asylsökande kan det räcka med att till exempel checka in på boendet en gång om dagen eller hur det nu kan läggas upp. För dem som har ett eget boende föreslår vi en utredning av möjligheten att få välja mellan att antingen kontakta en myndighet och visa att man är på plats och, om det föredras, ha en fotboja som kontrollerar att man är på sitt boende, detta med samma intervall som man annars skulle checka in vid det offentliga boendet. Syftet är helt enkelt att säkerställa att vi vet var en person är innan personen i fråga har fått tillstånd att vistas i vårt land.

Förvarstagande bör användas så snart det finns risker på säkerhetsbasis eller om en person har valt att bryta mot reglerna om uppsikt, helt enkelt därför att vi historiskt har sett hur många som avviker. Vi har inte råd att tillåta en fortsatt utveckling där personer i princip kan gå under jorden så snart de kommer till vårt land, om de bara vill.

Jag vill också lite kort lyfta upp det något ironiska som lyfts fram i propositionen om att vi bör ha mer generösa regler för just barn som hålls under uppsikt. Enligt min mening är det direkt oansvarigt att lämna barn vind för våg när de kommer till vårt land. En lösning där uppsikt kan innebära att man helt enkelt checkar in på sitt boende är varken integritetskränkande eller särskilt allvarlig. När vi ser till hur utvecklingen har varit i landet de senaste åren, där många unga har kommit hit och lämnats just vind för våg, lockats av kriminella ligor, fastnat i drogberoende och rör sig på våra gator utan någon som helst koll, då finner jag det oerhört svårt att motivera varför man ska låta detta fortgå.

För mig är det självklart att minderåriga ska hållas under uppsikt av någon. Har man sina föräldrar här är det föräldrarna som har det ansvaret. Har man det inte bör staten ta sitt ansvar.
(Applåder)

Anf. 40 CHRISTINA HÖJ LARSEN (V):

Herr talman! Det finns ingen tvekan om att reglerna om förvarstagande behöver ses över. Sveriges användning av förvar har vid upprepade tillfällen kritiserats av både FN-organ, Europarådet, forskare och flera av civilsamhällets organisationer. Kritiken har framför allt riktats mot den alltför omfattande och omotiverade användningen av förvar i stället för andra alternativ, till exempel uppsikt, och att barn hålls i förvar.

Den proposition som ligger till grund för dagens debatt tog vissa steg i rätt riktning. Framför allt välkomnade vi i Vänsterpartiet att det i propositionen föreslogs att det skulle framgå att tiden i förvar ska vara så kort som möjligt samt att införandet av en proportionalitetsbedömning föreslogs.

Nu har dock propositionen i sin helhet avslagits av högerpartierna och SD med motiveringen att lagförslagen bygger på en sju år gammal utredning som inte speglar dagens situation och att ett nytt helhetsgrepp behövs. Vi har tidigare hört argumentation för varför vissa delar verkligen skulle behöva förändras.

Vänsterpartiet delar inte uppfattningen att propositionen i sin helhet borde avslås, men eftersom vi ser ett stort behov av förbättringar av den ursprungliga propositionen ställer vi oss inte heller bakom reservationen från S och MP. Vi väljer att avstå under denna punkt och i stället lyfta fram de nödvändiga förbättringar som behövs, helt oavsett om det handlar om

den ursprungliga propositionen eller en ny översyn. Dessa beskrivs i reservation 3, som jag samtidigt passar på att yrka bifall till.

Jag har milt sagt mycket låga förväntningar på att ett helhetsgrepp kring frågan om förvar, som det är tänkt av Alliansen och Sverigedemokraterna, skulle leda till förbättringar i den riktning som vi i Vänsterpartiet vill se. Jag vill ändå ta upp några punkter från vår följdmotion, där det bör ske ändringar i lagstiftningen kring förvarstagande.

För det första: Barn får illa av att vara i förvar – punkt. Detta är ingen ny kunskap. Jag vet inte hur många av ledamöterna här inne som har varit på besök hos människor i förvar, men de av oss som har varit det inser vilken svår och mycket, mycket obehaglig plats det är att vistas på, inte minst för barn.

Regeringen föreslog i sin proposition inga ändringar av reglerna om förvar av barn, med motiveringen att regelverket redan är mycket restriktivt och förenligt med internationella konventioner och rättsakter som Sverige är bundet av.

Jag vill dock ifrågasätta detta. Sverige har vid flera tillfällen fått kritik bland annat av FN:s kommitté mot tortyr för att barn placeras i förvar. UNHCR säger tydligt att barn inte bör hållas i förvar som konsekvens av att de har migrerat. Det kan enligt UNHCR aldrig vara förenligt med barnets bästa, och de har stöd av Unicef, FN:s barnrättskommitté och FN:s specialrapportör mot tortyr.

Flera tidigare studier visar att placering i förvar försämrar barns psykologiska och fysiska välbefinnande och skadar deras kognitiva utveckling. Barn i förvar riskerar att drabbas av ångest och depression och uppvisar ofta tecken på posttraumatisk stress. En alldeles sprillans ny rapport från Röda Korset, som faktiskt släpptes i dag och som säkert många av er har hört om på radio, visar återigen just detta.

Barnkonventionen och EU-rätten föreskriver att barn enbart får tas i förvar som en allra sista utväg. I den rapport som släpptes i dag pekar Röda Korset på allvarliga brister när det gäller lagstödet för förvarstagandet av barn i en del av de fall som de har gått igenom – att förvar används trots att inte alla andra möjligheter har uttömts – och att barnets bästa inte har beaktats på ett individuellt sätt, utan man säger bara att det räcker att man är tillsammans med familjen.

Det finns exempel på beslut som har fattats utifrån regler i utlänningslagen som inte alls omfattar barn. Det finns exempel på barn som först har förvarstagits som vuxna och sedan skrivits om i ålder och sitter kvar på vuxenbedömningen. Under förra året beslöt man om förvar av barn i dubbelt så många fall som man valde att använda uppsikt. Det här kan enligt min åsikt inte betraktas som restriktivt.

När det gäller påverkan på barnets psykiska hälsa visar genomgången också entydigt att förvarstagande av barn är mycket negativt för barnet även under kortare tid, och de psykiska men barnet upplever består ofta under lång tid efter att barnet har släppts.

Vänsterpartiet är kritiskt mot att regeringen inte har tagit till sig av den kritik som har framförts mot Sverige eller den kunskap som finns avseende förvarstagande av barn. I ljuset av att samma regering har drivit igenom att barnkonventionen ska bli svensk lag är det också märkligt att man inte har agerat i frågan. Röda Korset konstaterar i rapporten att ett flertal saker behöver göras, men den viktigaste punkten när det gäller lagstiftningen är

att förvarstagande av barn, oavsett om det gäller barn i familj eller ensamkommande, inte får förekomma. Vänsterpartiet instämmer helt i detta. Det är hög tid att se till att lagen ändras så att barn aldrig sätts i förvar.

Den andra viktiga punkten jag vill lyfta upp, herr talman, rör förvarstagande som slentrianmässig metod vid tvångsutvisningar.

Röda Korset påpekar i sin nya rapport, återigen, att förvar ofta används som förstahandsmetod utan vidare reflektion om huruvida andra alternativ skulle fungera och kanske skulle fungera bättre. Det är uppenbart att den politiska debatten också är ensidigt fokuserad på ökat antal förvarsplatser och att dra undan rättigheter och stöd till asylsökande med utvisningsbeslut. Den ändring som genomförts i LMA är ett sådant exempel. Indragen ersättning och boende har inte lett till ett ökat återvändande utan till hemlöshet och utsatthet för den enskilde och ett försvårat arbete för myndigheterna. Det är helt enkelt mycket svårt att arbeta med återvändande när man inte vet vilken port eller parkbänk människor vistas på.

Herr talman! Det finns en hel del god kunskap om vad som faktiskt kan stötta och underlätta återvändandet för personer med utvisningsbeslut, vad som fungerar i verkligheten både för de människor som ska utvisas och för samhället i stort. Svaret är inte mer inlåsning, indragen ersättning, hemlöshet eller kortare tidsfrister för att lämna landet.

Låt oss lyssna på Röda Korset. De har lång erfarenhet av arbete med återvändande. Det gäller både från landet där man har sökt asyl och landet dit man ska återvända. Det handlar om helt andra och noggranna metoder. I den nya rapporten lyfter de fram några av de kunskaper som finns om återvändandearbete, nämligen att delaktighet, förutsägbarhet, juridisk rådgivning, tillgång till hälsovård och utbildning samt sociala rättigheter under tiden man är kvar ökar förutsättningarna och möjligheterna för människor att återvända. Ekonomiskt bistånd vid återvändande och god planering av vad som händer när man kommer fram är ytterligare några framgångsfaktorer.

Förvarstagande är i många stycken just motsatsen. Liksom Röda Korset vill vi i Vänsterpartiet se en ökad användning av alternativ till förvar, varav ett kan vara uppsikt och även utveckling av andra metoder som sedan kan utvärderas. Det är viktigt att alternativ till förvar inte blir alternativa former för förvar, så som det ofta låter i debatten, utan ett helt annat arbetssätt, ett som fungerar, som är förankrat i verkligheten och som visar respekt för mänskliga rättigheter och barnrättigheter.

Jag yrkar bifall till reservation 3.

Anf. 41 ARIN KARAPET (M):

Herr talman! Moderaternas inställning i den här debatten och i den här frågan är att yrka avslag på regeringens proposition. Skälen är flera.

Det första skälet är att propositionen grundar sig på en sju år gammal utredning. Första tanken när man läser propositionen är att man frågar sig om regeringen återigen har suttit med armarna i kors.

Mycket har hänt de senaste sju åren. Det har varit en flyktingkris där ungefär 164 000 asylsökande sökte sig till Sverige under ett år. Åren innan var det också ett högt asyltryck med över 100 000 asylsökande.

*Moderna och rätts-
säkra regler för att
hålla utlänningar i
förvar*

Vi ser att det finns ett ökat behov av att det finns ett rättssäkert förfarande för återvändande. När myndigheter står handfallna och polisen går på knäna, när individer som har fått avslag på sin asylansökan och måste återvända till sitt hemland inte gör det frivilligt utan väljer att inte samarbeta med svenska myndigheter, är risken att svenska myndigheter inte gör sitt. Förtroendet för svensk migrationspolitik minskas hos allmänheten och inom myndigheter, det vill säga hos medarbetarna.

Risken är att det skapas ett skuggsamhälle med social utsatthet och svartarbete. Människor utnyttjas. Vi moderater anser att ett ja ska vara ett ja och ett nej ska vara ett nej.

Det andra skälet till att vi moderater yrkar avslag på propositionen är att vi vill ha ett rättssäkert återvändande och vidare behovet av fler förvarspplatser. Det behövs fler förvarspplatser helt enkelt för att det finns för få förvarspplatser i dag i Sverige, herr talman. Det finns ca 350 förvarspplatser.

Den moderata gruppen i socialförsäkringsutskottet besökte gränspolisens på Arlanda. De svarade på en rak och enkel fråga: Hur många förvarspplatser behövs? Svaret var: Hur många som helst.

Detta möte skedde i förra veckan. Utredaren som fattar besluten berättade att det fanns tre förvarspplatser till godo kommande helg. Det handlar alltså om Sveriges internationella flygplats i vår huvudstad. Detta innebär att om fyra personer behöver placeras den helgen måste Migrationsverket släppa ut en förvarstagen som har ett utvisningsbeslut. Den som släpps ut kanske inte har begått ett brott, men den person som ska placeras på förvar har begått ett brott. Då sker en prioritering. Detta innebär att de poliser som finns i våra radiobilar och som gör inre utlänningskontroll, har kört en person till förvar, och efter ett par dagar stöter på personen i det fria i samband med att denne återigen begår ett brott kommer att tappa förtroendet. Deras insats blir förgäves.

Låt mig ta min utgångspunkt i verkligheten. Det nordligaste förvaret i Sverige ligger i Gävle. Det innebär att om polisen i Haparanda gör en inre utlänningskontroll, och de kommer fram till att en person inte har rätt att vistas i Sverige, är det 85 mil enkel väg till Gävle. Det är inte säkert att det finns plats på det förvaret. Det är alltså fråga om tio timmars bilfärd. När radiobilen ska köra fram och tillbaka är det ett helt dygn som går till spillo. Jag är från Stockholm, men jag har förstått på mina norrländska vänner i mitt parti att det är brist på poliser i Norrland, speciellt i Haparanda.

Det tredje skälet till att vi vill yrka avslag på propositionen är att en förundersökning ska kunna läggas ned om brottet resulterar i mindre än sex månaders fängelse.

Låt oss titta på vilka brott som leder till mindre än sex månaders fängelse. Det är stöld, misshandel och sexuella övergrepp som inte bedöms som våldtäkt. Det är brott av allvarlig karaktär. Jag kan förstå tanken att för en person som inte får vistas i Sverige, och som har stulit en kexchoklad i Pressbyrån, ska inte en hel domstolsprocess och hela det övriga maskineriet sättas igång. Låt oss göra det enkelt; personen får lämna Sverige.

Men sedan finns misshandel, stöld och sexuellt övergrepp som inte bedöms som våldtäkt. Förlåt mig, men det finns både duktiga och mindre duktiga åklagare även inom Åklagarmyndigheten. Vad gör vi med en slö åklagare, som sitter med de stora högarna? Så ser det ut på våra åklagarmyndigheter. Vad kommer den personen att göra om man enkelt kan bli

av med ett ärende? Jo, man lägger ned förundersökningen och utvisar personen.

Nej, fru talman, Moderaternas position är att propositionen grundar sig på sju år gamla uppgifter. Vi moderater efterfrågar ett helhetsgrepp som tar avstamp i alltifrån återvändande och rättssäkra förvar till att folk som begår brott ska lagföras och straffas. Brotten ska leda till konsekvenser. (Applåder)

Anf. 42 HANS EKLIND (KD):

Fru talman! Ett ja är ett ja och ett nej är ett nej. Det är min bestämda uppfattning att förtroendet och legitimiteten för en rättssäker asylrätt och vår reglerade migrationspolitik vilar på att det måste vara en avgjord skillnad i och konsekvens av att få ett ja eller ett nej.

För snart tio år sedan gav den dåvarande alliansregeringen en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av reglerna om förvar i utlänningslagen. Denna remissbehandlades år 2011, och sedan dess har ju, som vi alla känner till, mycket hänt.

Jag tror inte att det är någon överdrift att påstå att vi haft en utveckling som få, om ens någon, kunde ana. Jag menar att den lagstiftning som vi i denna kammare ska fatta beslut om ska vara de facto-förankrad i den verklighet som råder, och det är inte fallet med denna proposition. Av den anledningen lade vi kristdemokrater fram en motion om att avslå densamma. Sedan har det i utskottet formats en majoritet för att avslå propositionen, och jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Fru talman! Vi kristdemokrater vill se en migrationspolitik som går hand i hand med integrationspolitiken. Vår målsättning med att nu förorda en stram migrationspolitik är att få ordning på integrationen och där målet ska vara att få plats för någon mer, inte mindre.

För att vi ska kunna vara generöst som land måste vi ge skydd till dem som är i verkligt behov av det och samtidigt se till att de som fått ett nej lämnar landet. Att avvika eller gå under jorden är ju att utsätta sig för en personlig risk men också att underlätta utvecklingen av parallellsambanden.

Vi vet att Migrationsverket påpekat att allt färre återvänder frivilligt, och då är förvar ett sätt att säkerställa att en person är tillgänglig så att av- och utvisningsbeslut kan verkställas. Enligt utredningen *Klarlagd identitet* beräknas 20 000–50 000 personer i dag vistas i Sverige utan tillstånd. Den gruppen människor ökar, och det är av en rad olika skäl både olämpligt och oacceptabelt.

Antalet förvarsplatser har under 2016–2017 ökat med 40 procent. Och vi vet att beläggningsgraden vid 2017 års utgång var 99 procent, det vill säga att förvarsplatserna behövs och behöver bli fler. Vi kristdemokrater har därför anvisat medel för att bygga ut kapaciteten när det gäller antalet förvarsplatser under den kommande treårsperioden.

Jag skulle här också vilja lyfta fram att vi kristdemokrater ser ett alternativ till bara förvarsplatser. I förhandlingarna om nya åtgärder mot terrorism, som ägde rum under våren 2017, var en av de för oss kristdemokrater prioriterade frågorna, som också vann i stöd i förhandlingarna, att elektronisk övervakning vid avvisningsbeslut ska utredas. Kristdemokraterna menar att en elektronisk fotboja ska kunna användas som ett alternativ till förvarstagande. Personer med fotboja kan då förbereda sin hemresa. Och skulle en avvikning ske upptäcks det ju omedelbart, antingen genom

att personen i fråga tar av sig fotbojan eller genom att han eller hon avviker från det geografiska område som han eller hon får vistas i.

Fru talman! Vi delar åsikten att Sverige behöver moderna och rätts-säkra regler för att hålla utlänningar i förvar. Så heter ju propositionen. Men det finns ett avgjort behov av att politiken tar ett helhetsgrepp om denna migrationsfråga. Vi menar att det bäst görs genom att en bred parlamentarisk utredning tillsätts där samtliga partier i Sveriges riksdag inbjuds att delta. Där kommer givetvis frågan om återvändandet att vara en viktig del om vår ambition är att förmå att utforma en långsiktigt hållbar och rättssäker migrationspolitik. I ett sådant arbete kommer frågan om förvar att finnas med, och då är det ganska självklart att de senaste tre årens erfarenheter, både Sveriges och EU:s erfarenheter, ska finnas med i arbetet, inte tankegods från sju år tillbaka i tiden.

Riksrevisionen har tidigare kritiserat regeringar för att lägga fram förslag med bristande beredningsunderlag och konsekvensanalys inom migrationsområdet. Det aktuella lagförslag som här presenteras är dessvärre inget undantag.

Vi yrkar alltså bifall till utskottets förslag.
(Applåder)

Anf. 43 SOLVEIG ZANDER (C):

Fru talman! Betänkandet handlar om förvarsfrågan, migrationsfrågan och om asylsökande till Sverige. Där vet vi att det har förändrats otroligt mycket under de senaste tio åren, skulle jag vilja påstå.

Antalet asylsökande har varierat väldigt mycket. Det har varit över 160 000 vissa år och inemot 20 000 andra år. Migrationsverkets hantering av ärendena har också förändrats. Skälet till att man begär asyl i Sverige har också förändrats.

Vad mer har då förändrats? Jo, naturligtvis samhällets syn på och hantering av asylsökande. I och med detta vill jag och Centerpartiet instämma i att grunden för *Förvarsutredningen* bygger på en inaktuell och för gammal verklighet. Utredningen tillsattes 2009 – visserligen har den fått tilläggsdirektiv under tiden – och är inte förankrad i dagens verklighet bland politiker, myndighetsutövare och allmänheten. Remissbehandlingen ägde dessutom rum för sju år sedan. Vi vet också att kommunerna hanterar frågan om asyl och migration på ett helt annat sätt i dag än vad de gjorde när utredningen tillsattes.

Kort och gott, fru talman, är utredningen inaktuell och inte uppdaterad för dagens verklighet.

Att förvarsfrågan är otroligt viktig vill jag verkligen stryka under, för det är min och Centerpartiets mening. Men jag tror, fru talman, att det räcker med dessa ord från mig om varför Centerpartiet och jag med fog kan yrka bifall till utskottsmajoritetens förslag.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 15.)

Socialförsäkringsutskottets betänkande 2018/19:SfU12
Riksrevisionens rapport om att nekas sjukersättning och aktivitetsersättning (skr. 2018/19:8)
föredrogs.

*Riksrevisionens
rapport om att nekas
sjukersättning och
aktivitetsersättning*

Anf. 44 JULIA KRONLID (SD):

Fru talman! Vi debatterar nu socialförsäkringsutskottets betänkande 12 om Riksrevisionens rapport om att nekas sjukersättning och aktivitetsersättning, och jag vill yrka bifall till Sverigedemokraternas reservation, nr 1.

Sverigedemokraternas utgångspunkt är att den som är sjuk ska få bästa tänkbara rehabilitering och grundläggande ekonomisk trygghet. Den som har möjlighet att bli frisk ska få bästa tänkbara förutsättningar och incitament att återgå i arbete. Därför ser vi med djup oro på den utveckling som har skett inom sjukförsäkringen de senaste mandatperioderna och hur det har påverkat och påverkar redan utsatta människor.

Resultatet i Riksrevisionens rapport är bekymmersam läsning som vittnar om hur nuvarande regerings hantering av sjukförsäkringen har lett till ett historiskt lågt antal beviljanden av sjukersättning och aktivitetsersättning samt uteblivna prövningar av människors rätt till dessa ersättningar. Avslagen på ansökan om sjukersättning låg 2017 på över 80 procent för kvinnor och ca 76 procent för män.

De mycket hårda bedömningarna och det strikta regelverket för sjukersättning har lett till att människor har satts i en oerhört utsatt situation, och förra mandatperiodens regering har enligt mig fört en alldeles för hård linje gentemot några av de mest utsatta i samhället.

Det finns otaliga berättelser med människoöden, som jag mer och mer försöker ta del av. Det handlar om människor med cancer som utförsäkras eller att någon med diskbråck som bedömts som 100 procent icke arbetsför bedöms som 100 procent arbetsför av Försäkringskassan och inte beviljas sjukersättning.

Låt mig citera någon som drabbats personligen: ”När man är svag och sjuk, och tryggheten plötsligt rycks undan, så förändras hela ens världsbild. Det är som att man faller handlöst och skräcken lamslår en. Hos de allra flesta skapar chocken och rädslan ett ännu sämre mående – ibland tillkommer flera diagnoser – vilket förlänger rehabiliteringstiden avsevärt. I det läget har man ingen styrka eller förmåga att sätta sig in i sjukförsäkringens krångliga regelverk eller vilka lagar som gäller.”

Jag tror att detta är talande för hur många i dag upplever sin situation.

Naturligtvis är det inga lätta bedömningar, och givetvis måste målsättningen vara att människor får den rehabilitering och hjälp de behöver med målsättningen att återgå i arbete. Men det måste göras en ordentlig översyn av det stora antal avslag som görs i dag. Det är något som inte stämmer. Det är något som inte fungerar som det ska när så många människor upplever att de inte får en rättssäker och rättvis bedömning utan i stället blir orättvist behandlade, faller mellan stolarna och i värsta fall utförsäkras.

Det fanns naturligtvis stora brister i den tidigare borte tidsgränsen i sjukpenningen, och vi kommer inte att verka för ett återinförande av den i

dess dåvarande form. Vi menar dock att de åtgärder från den nuvarande regeringen som hade behövt implementeras i den borte tidsgränsens ställe till stor del har uteblivit och att de åtgärder som har vidtagits inte har varit tillräckliga, vilket rapporten från Riksrevisionen visar. Detta har bland annat inneburit att prövningar av rätten till sjukersättning och aktivitetsersättning inte genomförts i tillräcklig omfattning.

Vi menar att det samtidigt kan finnas stora individuella skillnader, och innan regeringen är klar med sin pågående översyn av sjukersättningen är det svårt att bedöma huruvida en lagstadgad tidsgräns för prövning av sjukersättning är bästa väg att gå. Tills denna översyn är klar behöver regeringen tydliggöra uppdraget till Försäkringskassan så att de som är i behov av en prövning av rätten till sjukersättning och aktivitetsersättning får en sådan prövning, anpassad efter individens behov.

Låt mig dock framhålla att huvudproblematiken vad gäller bedömning av sjukersättning och aktivitetsersättning inte handlar om huruvida man får en prövning eller inte utan om att majoriteten av prövningarna leder till avslag. Som sagt fick ca 80 procent av kvinnorna och 76 procent av männen avslag 2017. År 2013 låg siffran på ca 23 procent.

Men det faktum att personers rätt till sjukersättning och aktivitetsersättning i många fall inte ens prövas är givetvis oacceptabelt.

Som Riksrevisionen också lyfter fram finns det ett stort gap mellan de krav en människa ska uppfylla för att få ersättning och hennes faktiska möjligheter att återgå i arbete. Det leder till att människor faller ned i detta gap.

En av de vanligaste orsakerna bakom nybeviljande av framför allt aktivitetsersättning men även sjukersättning är psykiatriska diagnoser. Här vet vi, utifrån en annan granskning från Riksrevisionen som vi får anledning att återkomma till senare, att det finns stora brister i bemötande och bedömning av dem med psykisk ohälsa. Psykisk ohälsa är i dag en av de vanligaste orsakerna till sjukskrivning.

Akuta åtgärder måste vidtas för att minska det gap människor faller ned i. En väg att gå är att införa lättnader i regelverket och en mindre permanent form av sjukersättning, där kraven för att få ersättning inte är lika höga eftersom man regelbundet omprövar arbetsförmågan och kopplar denna ersättning till insatser för vård och rehabilitering.

Tidigare fanns det en mer tillfällig form av sjukersättning, och vi tycker att man ska se över möjligheten att införa något liknande igen så att steget till att få sjukersättning inte blir lika högt och så att färre människor utförsäkras.

Givetvis ska möjligheten till en permanent form av sjukersättning för dem som har kronisk sjukdom eller funktionsnedsättning kvarstå.

Vidare finner Sverigedemokraterna likt Riksrevisionen att det kan finnas fördelar i att processen i övergången mellan sjukpenning och sjukersättning eller aktivitetsersättning blir mer separerad. Vi menar att sett till de negativa konsekvenser för handläggare och den försäkrade som Riksrevisionen har identifierat borde det finnas intresse för regeringen att i alla fall utreda möjligheten till en mer separerad process vad gäller prövning av sjukersättning och aktivitetsersättning.

(Applåder)

Anf. 45 SOLVEIG ZANDER (C):

Fru talman! Det här är en intressant och viktig rapport, för den handlar om de människor som är i störst behov av samhällets stöd och hjälp. Är man sjuk behöver man få hjälp och möjligheter att komma tillbaka till arbetslivet, men kan man inte arbeta måste man givetvis få rätt ersättning.

Riksrevisionens rapport visar att de myndigheter som ansvarar för att ge dessa personer rätt stöd och hjälp inte gör det.

Först och främst handlar det om skillnaden mellan sjukpenning och sjukersättning och aktivitetsersättning. Har man sjukpenning förmodas man snart kunna återgå i arbete, men har man sjukersättning eller aktivitetsersättning handlar det om en längre frånvaro från arbetet eftersom man inte är arbetsför.

Den som får avslag på ansökan om sjukersättning eller aktivitetsersättning får sämre ekonomi och fortsättningsvis också sämre hälsa.

Vi hörde alldeles nyss att det framför allt är de som har psykiska åkommor och diagnoser som drabbas av sämre hälsa. Vi vet i dag att de vanligaste ohälsoproblemen är just psykiska diagnoser. Det är där som hjälpen behöver komma snabbt.

Det är skillnad på sjukersättning och aktivitetsersättning. Om man får sjukersättning är man över 30 år, men om man får aktivitetsersättning är man mellan 19 och 29 år, alltså ungdom. Jag ska komma tillbaka till skillnaderna lite lägre fram.

För oss centerpartister är det otroligt viktigt att åtgärder sätts in tidigt i sjukskrivningsperioden, alltså under den tid sjukpenning ges. Försäkringskassan har i dag ett tydligt samordningsansvar för att medverka till dessa tidiga insatser. Det betyder att man tidigt ska hjälpa och stödja personer så att de kan återgå i arbete. Försäkringskassans uppgift är att ha kontakt med den sjukskrivne, med arbetsgivaren och med vården och också se till att man jobbar tillsammans. Vi vet att ju längre tid sjukskrivningen varar, desto svårare är det att komma tillbaka i arbete. Detta betyder att tidiga insatser är otroligt viktiga.

Ett förslag som vi centerpartister har för att möjliggöra prövning av återgång när personer är sjukskrivna är att de får en flexibel återgång i arbete och att de får komma tillbaka till jobbet i den takt de själva vill och sedan rapportera till Försäkringskassan i efterhand. Detta är *ett* sätt att göra det möjligt att förhindra långa sjukskrivningar, för sådana sjukskrivningar betyder att sjukersättning eller aktivitetsersättning kan komma att behövas.

För att undanröja de långa sjukskrivningarna vill vi i Centerpartiet att den borte gränsen ska återinföras, för det var ett tydligt steg när sjukersättning och aktivitetsersättning måste prövas. Vi vill också att de tidsgränser som finns i rehabiliteringskedjan ska följas, för detta möjliggör att kontakt kan tas med personen vid olika tillfällen för att få veta vad man kan hjälpa och stödja personen med för att den ska återkomma i arbete.

I Riksrevisionens rapport, som vi behandlar i dag, föreslås en lagfäst tidsgräns för prövning av sjukersättning och aktivitetsersättning. Detta saknas i dag, och det är därför det finns problem. Det viktiga nu är att skilja mellan sjukpenning – sjukskrivningsprocessen – och processen att få sjukersättning eller aktivitetsersättning. Det är alltså två vitt skilda saker, som jag har sagt.

Under alliansregeringens tid togs den bortre gränsen bort. Det var en gräns för när man skulle kontrollera och ha kontakt med den sjuka personen för att se om personen kunde komma tillbaka i arbete eller inte. Då fick man ett absolut tillfälle att möjliggöra att personen fick den sjukersättning eller aktivitetsersättning som den hade rätt till. Men den socialdemokratiska regeringen har tagit bort den bortre gränsen. Detta betyder att man i stället har givit Försäkringskassan rätten att pröva om personen ska gå tillbaka till arbetet, men den är inte lagfäst. Det är skillnaden. Försäkringskassan brister i att följa upp detta, och det är ett problem.

Riksrevisionen rekommenderar, alltså med fog, att man ska medverka till att personer får en ny process. Det gäller allt det här med rätt till sjukersättning och aktivitetsersättning, och detta är viktigt.

Aktivitetsersättning gäller som jag sa ungdomar. Det är barn som har en förlängd skolgång på grund av sjukdom, skada eller funktionsnedsättning och som förmodas inte komma att kunna arbeta heltid. Det heter aktivitetsersättning för att det ska vara en aktivitet där man stöder dem att komma ut i yrkes- och arbetslivet efter skolgången. Det gäller alla former av anställning, alltså subventionerade arbeten, trygghetsanställningar, nystartsjobb och skyddade arbeten, men också att komma ut på den reguljära arbetsmarknaden. Här finns ett uppdrag att Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan ska arbeta tillsammans, men detta brister, vilket Riksrevisionen har pekat på. Också flera andra har visat på detta, bland andra Inspektionen för socialförsäkringen. Inspektionen föreslår i sin rapport *Aktivitetsersättning till trettio års ålder – Vad händer sedan?* att regeringen ska ta initiativ till att öka utbudet av förberedande aktiviteter så att ungdomarna kan komma ut i yrkeslivet. Att i ett första steg titta på arbetslivsriktad rehabilitering och arbetsplatsnära aktiviteter och också studier innebär precis det som Riksrevisionen pekar på: en ny process för rätten till denna form av ersättning. Detta är viktigt. Men vad händer om man inte får aktivitetsersättning och hjälp under den tiden? Vad händer när man fyller 30 år? Jo, då går man vidare till sjukersättning. Vi vet att man då får en sämre ekonomi och också sämre hälsa, och detta är inte rättvist.

Den socialdemokratiska regeringen föreslår nu avslag på Riksrevisionens båda förslag, om en ny process för prövning av sjukersättning och aktivitetsersättning och om att lagfästa en tidsgräns för prövning. Där menar vi att något måste göras nu, för detta gäller människor som behöver hjälp nu. Vi måste vara tydliga på denna punkt. Därför, fru talman, yrkar jag avslag på utskottets förslag och bifall till min reservation.

Anf. 46 NOOSHI DADGOSTAR (V):

Fru talman! Inför denna debatt har många som är utsatta för de försämrade sjukförsäkringsreglerna hört av sig till oss i utskottet. Jag tänkte ta upp några av dessa fall.

Vi har till exempel tvåbarnsmamman Lena, som har hört av sig. Hon har arbetat sedan hon gick i nian, studerat på högskolan och i perioder haft flera arbeten samtidigt. För ett antal år sedan började hon få problem med hälsan, och under ett flertal år har hennes hälsa försämrats år för år. Hon har fått fibromyalgi, diskbräck, pupillstörningar, en nervskada i nacken, en hjärntumör och ytterligare diagnoser. Hon har gjort fem arbetsprövningar, som har gjort henne sämre för varje gång. Två timmar var tredje dag kunde hon delta i den senaste arbetsprövningen. Förra året ville hennes läkare

sjukskriva henne helt eftersom hon är för sjuk för att arbeta. Strax före jul avslog Försäkringskassan begäran. Hela familjen drogs in i ett mörker den juledigheten, berättar Lena, då hon var tvungen att jaga vårdcentraler, läkare och andra för att inkomma med medicinska kompletteringar och på olika sätt försöka att prata med Försäkringskassan.

Marie fick för ett antal år sedan allvarligt utmattningssyndrom. En specialist i psykiatri gav sitt utlåtande och sa att tillståndet var permanent och inte skulle bli bättre. Varken läkemedel eller samtalsterapi hjälpte. Från 2012 till 2017 fick Marie sjukpenning. Men plötsligt blev hon förra hösten nekad ersättning och uppmanades att ställa sig som aktivt arbetssökande. Det kan inte Marie, eftersom hon inte kan arbeta. Hon lever därför i dag på försörjningsstöd. Hennes hälsa har försämrats efter att Försäkringskassan har dragit in hennes ersättning. Hon orkar inte längre träffa barnbarnen och har svårt att få pengarna att räcka till mat hela månaden. Hon känner stor ångest inför julen, eftersom hon inte vill göra barnbarnen besvikna. Försäkringskassan hänvisar henne till att söka ett arbete som inte ställer krav på vare sig koncentration, uppmärksamhet eller minne. Många med mig undrar nog vilket slags jobb det är.

En vän till mig har behövt flytta tillbaka hem till sin mamma för att försörja henne. Mamman är mycket sjuk och skulle behöva individuellt anpassad arbetsträning och stöd för att kunna komma tillbaka till arbetsmarknaden, något som hon inte får. Hon har fått fyra läkarintyg om att hon saknar arbetsförmåga plus kompletteringar och ett flertal utlåtanden från läkare. Inget av detta har räckt. Ett avslag från Försäkringskassan har också hon fått. De säger att hon ska ta arbete utan krav och som inte kräver koncentrationsförmåga. Även här kan man fråga sig vilket slags arbete det är.

När mamman sedan kom till Arbetsförmedlingen skickade myndighetens underleverantör hem henne och talade om för henne att hon är för sjuk för att delta. Det innebär alltså att hon inte får hjälp från vare sig Arbetsförmedlingen eller Försäkringskassan. Hon har hamnat mellan stolarna, vilket gör att hennes två döttrar nu har fått flytta tillbaka hem till mamman, och de har fått avsluta sina högskolestudier för att arbeta för att försörja föräldern. Nu försöker de samla in pengar för att kunna driva ett rättsfall mot Försäkringskassan.

Min fråga är om regeringen tycker att samhällskontraktet ska se ut så här 2018? Är det så här sjukförsäkringen ska se ut?

Den borgerliga regeringen försämrade sjukförsäkringen kraftigt 2008. För att finansiera sina skattesänkningar tog den dåvarande regeringen de pengar som vi löntagare tidigare hade betalat in till försäkringspremier för vår egen trygghet, alltså via de sociala avgifterna. Man använde alltså dessa pengar till skattesänkningar för mångmiljonärer. Jag menar att det är en skandal. Det som Sveriges löntagare nu gör är alltså att finansiera skattesänkningar åt bättre ställda, medan vår egen sjukförsäkring är slagen i spillror. Det som vi i Vänsterpartiet inte kan begripa är varför en socialdemokratisk regering inte rättade till detta efter maktskiftet 2014.

De försäkringssystem som vi har i Sverige vid sjukdom och arbetslöshet är inkomstrelaterade. Vi bygger upp dem genom våra egna arbetsinsatser. Många som i dag inte längre kan använda den förstörda sjukförsäkringen har alltså arbetat hårt på arbetsmarknaden i tron att det finns en

trygg sjukförsäkring om det någon gång skulle behövas. Genom att förstöra denna trygghet i sjukförsäkringen tycker jag att både borgerliga och socialdemokratiska regeringar krossar arbetslinjen. I stället riskerar det att bli så att de som har råd och sällan blir sjuka tecknar egna privata sjukförsäkringar, medan alla andra med tyngre arbeten blir luspanka och försvinner från arbetskraften. Det är ett mycket dåligt och gammaldags sätt att lösa denna typ av problem. Det ökar den ekonomiska ojämlikheten och vältrar över all sjukdomsrisk på den enskilda individen, trots att det i de flesta fall är även andra som bär skuld. Det kan vara arbetsgivaren och dennes dåliga arbetsmiljöarbete, det kan vara pressade scheman i omsorg och sjukvård på grund av kommunpolitikens snålhet, och det kan vara en plötsligt livshotande diagnos som ingen förstås önskar.

Antalet nybeviljade sjukersättningar minskade dramatiskt efter 2008 och ligger i dag på historiskt låga nivåer. Men ingenting tyder på att antalet sjuka har minskat. De är bara väldigt fattiga nu, eftersom de inte får någon ersättning. Sverige har i dag OECD:s hårdaste regler för att ge människor sjukersättning.

Det som Riksrevisionen har kommit fram till i sin rapport tycks kanske självklart för många. Men jag måste säga att jag i vissa delar såg att det var allvarligare än vad till och med jag trodde. Och Riksrevisionen är ovanligt skarp i sina uttalanden.

Det första som Riksrevisionen pekar på är: Vid nekad ersättning sker en tydlig försämring av en persons inkomster. De som låg vid gränsen för att beviljas ersättning förlorade i genomsnitt 100 000 kronor per år under de efterföljande åren för att de blev nekade ersättning. Bortfallet kompenseras alltså inte av arbetsinkomster eller av andra ersättningsssystem. Det lilla fåtal som ändå tvingas ut i arbete har inkomster som det inte går att försörja sig på. De som å andra sidan beviljas ersättning är i större utsträckning kvar i arbetskraften.

Det andra som Riksrevisionen pekar på är: Det finns mycket negativa hälsoeffekter av att bli nekad ersättning. Det finns till och med en klar koppling mellan nekad sjukersättning och en ökning av antalet personer inlagda med allvarlig psykisk sjukdom.

Riksrevisionen gör sedan en ovanlig markering i sin rapport. Man skriver svart på vitt att det förefaller vara så att regelverket inte är anpassat till de nekades möjlighet att försörja sig på arbetsmarknaden. Riksrevisionen föreslår därför att villkoren för rätt till sjuk- och aktivitetsersättning bör ses över i syfte att göra det lättare att beviljas ersättning.

Ett antal regelförändringar behöver genomföras. Arbetsförmågan måste bedömas på ett seriöst sätt. Regeringen kan inte genom direktiv till Försäkringskassan på förhand bestämma hur många bifall och avslag som ska ges på det sätt som sker i dag. Detta måste avgöras av verkligheten. En försäkrad person bör prövas mot faktiskt förekommande arbete, inte mot superanpassade helt kravlösa arbeten som Försäkringskassan fantiserar om existerar där ute.

I dag inkluderar begreppet ”hela arbetsmarknaden”, som är kriteriet, att en person ska prövas mot alla möjliga typer av fiktiva lönebidragsanställningar och så vidare. Till och med Försäkringskassan själv menar att dagens regler slår orimligt hårt mot individer med mycket begränsade möj-

ligheter att försörja sig på arbetsmarknaden. Man menar att begreppet arbetsmarknad behöver mildras, större hänsyn tas till om arbetet de facto finns och personers arbetsnedsättning faktiskt beaktas.

Utgångspunkten behöver också vara att individer har olika förutsättningar och olika möjligheter till omställning. Det är självklart för mig att bedömningen måste anpassas till om personen är 25 år gammal eller 60 år gammal. Man behöver ta hänsyn till utbildning, boställningsort, tidigare verksamhet och andra typer av individuella skäl. I dag är det alltså förbjudet att ta hänsyn till detta. Det gör att Försäkringskassans bedömningar blir helt missanpassade. Även detta instämmer myndigheten själv i. Även den som har en flerårig men inte nödvändigtvis livslång nedsättning av arbetsförmågan ska kunna få sjukersättning.

Roten till problemet är bland annat en hård och pressad arbetsmarknad. Jag menar att det behövs bättre samverkan mellan arbetsgivarna och Försäkringskassan runt dem som har nedsatt arbetsförmåga. Uppföljning av läkare och förbättrade individuella rehabiliteringsinsatser som syftar till att underlätta återgången till tidigare, liknande eller anpassat arbete hos samma arbetsgivare – alternativt sådant som gör det möjligt att få arbete genom särskilda insatser för arbetslösa som har nedsatt arbetsförmåga – är helt nödvändiga och avgörande. Det krävs även förstärkt förebyggande och systematiskt arbetsmiljöarbete, inklusive en företagshälsovård som håller hög kvalitet och som riktar sig mot ett hållbart arbetsliv. Allt detta är avgörande för att minska inkomstklyftorna mellan dem som drabbas av sjukdom och ohälsa, ofta högre upp i åldrarna, och dem som inte gör det.

Fru talman! Slutligen: Är det inte typiskt att just de – framför allt kvinnor, men även män – som faktiskt har byggt upp och finansierat sjukförsäkringen nu tvingas be och böna hos en handläggare på Försäkringskassan, blir bollade fram och tillbaka mellan läkare och Arbetsförmedlingen och tvingas leva på nära och kära och ta lån som de sällan kan betala tillbaka, medan ingen ställer krav på de mångmiljonärer som i slutändan fick pengarna genom stora skattesänkningar? Jag menar att det inte räcker att regeringen begraver denna fråga i olika enskilda utredningar och promemorior. Vi vet vad som behöver göras. Det ska inte ändras om ett halvår eller nästa mandatperiod, utan det behöver ske nu. Jag yrkar därför bifall till reservation 3.

Anf. 47 SOLVEIG ZANDER (C) replik:

Fru talman! Det var otroligt intressant att lyssna på ditt anförande, Nooshi. Du tog upp detta med att sjukpenning inte beviljades i den utsträckning som behövs i dag. Sedan sa du också att alliansregeringen tog bort de pengar som man själv hade avsatt för sin sjukförsäkring. Du menade också att vi från alliansregeringen i stället hade använt pengarna till att ge mer pengar till dem som arbetade och var rika. Det stämmer inte.

Därför undrar jag: Vad har Vänsterpartiet gjort under den tid som ni har stöttat den socialdemokratiska regeringen för att medverka till att Försäkringskassan ska få mer pengar och fatta bättre beslut än vad man gör i dag, vilket Nooshi hade synpunkter på?

Vi vet också att den rehabiliteringskedja som alliansregeringen införde var otroligt bra. Under de år som alliansregeringen styrde Sverige avsatte vi årligen mer pengar till Försäkringskassan för att man skulle kunna jobba

med de sjukskrivna och stödja dessa för en återgång i arbete och för rehabilitering.

Varför har ni från Vänsterpartiet inte gjort mer under er tid som stödparti till Socialdemokraterna?

Anf. 48 NOOSHI DADGOSTAR (V) replik:

Fru talman! Tack för frågan från Solveig Zander!

Det som är Solveig Zanders problem är att för den som har följt den här debatten saknar samtliga borgerliga partier trovärdighet helt och hållet. Det är ni som har skapat denna sjukförsäkring, som är den hårdaste i hela OECD. Man kan naturligtvis kritisera den nuvarande regeringen, och det hörde Solveig Zander att jag gjorde, för att man inte har ändrat på detta.

Det som Solveig Zander säger är att hon vill återinföra stupstocken för de sjukförsäkrade. Hon vill ju inte höja några ersättningsnivåer. Det vet vi, för vi har läst Centerpartiets budgetar där ni framför allt sänker skatter för de absolut rikaste.

Det som hände under Solveig Zanders tid var att ni sänkte avgifterna till sjukförsäkringen. Ni sänkte inte arbetsgivaravgiften, utan ni sänkte bara avgiften, alltså det som löntagarna avstår från att betala in till sin sjukförsäkring. I stället har ni ökat på den allmänna löneavgiften som går rakt in i statskassan, och det använde ni för att sänka skatterna för de absolut rikaste i Sverige. Om de arbetar eller inte kan jag inte säga. Det var framför allt olika typer av förmögenhetsskatter som Solveig Zander var med och sänkte. Ni sänkte skatter för dem som äger mycket, inte för dem som arbetar.

Det har skett en överföring från den gemensamma sjukförsäkringen till dem som har stora förmögenheter i Sverige. Jag menar att det är en dålig fördelningspolitik. Det stora problemet i dag är att sjukförsäkringen är underfinansierad. Vi behöver se till att avgifterna till sjukförsäkringen höjs till samma nivå som de hade innan den borgerliga alliansen slog sönder sjukförsäkringen. Det kommer vi att arbeta för.

Anf. 49 SOLVEIG ZANDER (C) replik:

Fru talman! Ersättningsnivåer gör inte personer friska, utan de ger en möjlighet att arbeta i den utsträckning som man orkar och kan. Det är det som är det viktiga för personer. Därför var rehabiliteringskedjan otroligt viktig. Då följde man fortlöpande upp personer under sjukskrivningsperioden. Det är viktigt att man följer detta nu också. I rehabiliteringskedjan ingick också den borte gränsen.

I dag ökar de långa sjukskrivningarna. Riksrevisionen har visat att problemet är att det inte finns någon tydligt reglerad tid för när man ska ha kontakt med personen och avgöra om personen ska få hjälp och stöd vid återgång till arbete eller om personen ska få sjuk- och aktivitetsersättning. Varför man motsätter sig den borte gränsen är för mig otroligt svårt att förstå. Den är viktig.

Tack vare rehabiliteringskedjan, som infördes under alliansregeringens tid, har Sverige inte de hårdaste sjukskrivningsregler som finns i Europa. Tvärtom finns det betydligt hårdare regler och kortare tidsgränser i andra länder. Detta är viktigt att konstatera.

Jag ställer frågan igen: Varför har ni från Vänsterpartiet inte gjort mer under er tid tillsammans med Socialdemokraterna? Varför står ni här och agiterar emot det när ni har haft stora möjligheter att påverka detta? Det är för mig oerhört främmande.

Anf. 50 NOOSHI DADGOSTAR (V) replik:

Fru talman! Jag är naturligtvis fascinerad över att Solveig Zander fortsätter att säga att hon vill införa stupstocken och att hon vill utförsäkra fler människor. Hon berättar här stolt hur de har förändrat sjukförsäkringen på ett sätt som gör att vi har de hårdaste reglerna i OECD, enligt en statlig utredning som ni själva tillsatte.

Sedan klagar Solveig Zander på att Vänsterpartiet inte har förändrat det som ni har skapat. Hur kan man i sin vildaste fantasi tycka att det är en rimlig fråga? Det är väl ert fel att vi har den här situationen. Sedan håller jag helt med om – och det säger jag i mitt anförande – att det nu måste ske en ändring. Det började med den borgerliga alliansen som fullständigt slog sönder detta, men den nuvarande regeringen har inte lyckats genomföra en förbättring på ett sätt som är tillfredsställande.

Jag menar att samhällskontraktet är brutet på grund av att sjukförsäkringen inte är bättre finansierad, tack vare den borgerliga alliansen, och på grund av att vi inte har mildare och mer anpassade regler för ersättning för de människor som inte kan arbeta.

För den som lyssnar på den här debatten är det nog ganska uppenbart att samtliga borgerliga partier – naturligtvis inklusive Sverigedemokraterna – helt saknar trovärdighet i denna fråga. De vill utförsäkra ännu fler människor och försäkra ännu mer. De vill inte använda de sociala avgifterna till vår gemensamma sjukförsäkring, utan de vill fortsätta att använda den till skattesänkningar för människor med stora förmögenheter. Det är en dålig fördelningspolitik.

Vi har satt stor press på regeringen för att förändra dessa regler. Vi har delvis lyckats med att ta bort en del direktiv till Försäkringskassan som är det stora problemet. Vi vill fortsätta att arbeta för att förbättra sjukförsäkringen.

Anf. 51 BJÖRN PETERSSON (S):

Fru talman! För oss socialdemokrater är det viktigt med en trygg sjukförsäkring och ett väl fungerande skyddsnät som fångar upp den som har otur att bli sjuk. Den som är sjuk och inte kan arbeta ska ha rätt till en snabb rehabilitering för att komma tillbaka i arbete och ekonomisk trygghet under den tid som det tar.

Den som är varaktigt sjuk och inte kan jobba ska ha en trygg ekonomisk situation, inte en tillvaro med en ständig klump i magen för hur livet ska gå ihop. Trygghet är en självklar del av den svenska modellen.

Tyvärr är det i dag många som inte upplever vår sjukförsäkring som trygg och som inte upplever försäkringen som förutsägbar. Alltför många förstår inte vad som händer och hur det ska hjälpa dem att komma tillbaka i arbete. Det är oacceptabelt.

Därför behöver vi göra förändringar för en trygg och väl fungerande sjukförsäkring. Socialdemokraterna vill höja taket i sjukförsäkringen så att fler kan få ut 80 procent av inkomsten, stärka rehabiliteringen och ha en

väl fungerande företagshälsovård. Det måste vara tydligt att den enskilde kan lita till systemet och att man får det stöd som man har rätt till.

Regeringen har under mandatperioden tagit steg i denna riktning. Den socialdemokratiskt ledda regeringen har avskaffat den borte tidsgränsen i sjukförsäkringen, höjt taket för sjukpenningen till 8 prisbasbelopp, höjt sjukersättningen, både den inkomstrelaterade ersättningen och garantiersättningen, samt höjt bostadstillägget för dem som har sjukersättning.

Från den 1 juli i år har det införts ett förtydligande av arbetsgivarnas rehabiliteringsansvar, vilket innebär att arbetsgivaren är skyldig att upprätta en plan för återgång i arbete för de arbetstagare som varit frånvarande på grund av sjukdom längre än 30 dagar.

Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen har fått ett gemensamt nolltoleransuppdrag som innebär att övergången mellan myndigheter ska fungera utan att någon hamnar mellan stolarna. Försäkringskassan har fått ett mål i regleringsbrevet som innebär att myndigheterna ska verka för att fler unga med aktivitetsersättning ska få sitt rehabiliteringsbehov kartlagt i samverkan med Arbetsförmedlingen.

Med anledning av de historiskt låga sjukersättningsnivåerna har en översyn startat inom Regeringskansliet. Översynen går ut på en fördjupad analys av orsakerna till nuvarande nivåer för nybeviljande- och avslagsandelar i sjuk- och aktivitetsersättning. I översynen ska regelverket för sjukersättningen analyseras för att säkerställa att gränsdragningen mellan de långtidssjukskrivna som fortsätter med sjukpenning och de som i stället beviljas sjukersättning är ändamålsenlig. Man ska även analysera eventuella hinder för den som har sjukersättning att delta i aktiviteter eller att prova på att återgå i arbete samt analysera behovet av ytterligare åtgärder i syfte att minska antalet långa sjukfall. Denna översyn ska snart vara klar.

Fru talman! Riksrevisionens rapport om att nekas sjuk- och aktivitetsersättning visar på ett antal saker. Rapporten pekar på att det i dag historiskt låga beviljandet av sjukersättning inte beror på förändringar i hälsa eller arbetsförmåga hos folket utan snarare på tillämpningen av regelverket från Försäkringskassans sida. Än mer beror det historiskt låga beviljandet av sjukersättning på de skärpningar i regelverket som genomfördes 2008.

Riksrevisionen, som har undersökt om förmånerna över- eller underutnyttjats, har kommit fram till att det utifrån i dag gällande regelverk inte finns något som tyder på annat än att Försäkringskassans bedömningar är korrekta. Tyvärr konstaterar den också att det bland dem som har nekats sjukersättning finns ett antal som saknar arbetsförmåga och som lider svår ekonomisk skada av den uteblivna ersättningen. Rapporten pekar också på att det är de som står längst från arbetsmarknaden som drabbas värst. Dessa slutsatser stärker vår bild av att vi behöver göra förändringar för en trygg och väl fungerande sjukförsäkring.

Fru talman! Till förmån för den pågående översynen och de förslag till förändring som oundvikligen kommer att komma därav yrkar jag bifall till utskottets förslag och avslag på reservationerna.

(Applåder)

Anf. 52 JULIA KRONLID (SD) replik:

Fru talman! Tack för anförandet, Björn Petersson!

Som jag med flera har sagt nekas i dag 70–80 procent av dem som ansöker om sjukersättning. Människor utförsäkras trots att läkaren har bedömt dem som 100 procent icke arbetsföra. Tycker verkligen Björn Petersson att det är en rättvis och human sjukförsäkring?

Gapet mellan de väldigt strikta, rigida regler som sätts upp för att kunna beviljas sjukersättning och att kunna ta ett arbete på arbetsmarknaden är väldigt stort. I det gapet finns de människor som ramlar mellan stolarna, som man brukar uttrycka det, och utförsäkras. Det drabbar människor hårt.

Jag tror att många när den socialdemokratiska regeringen tillträdde hade förväntningar på att det skulle bli en humanare sjukförsäkring, men så har inte blivit fallet. Även om den borte tidsgränsen togs bort är det snarare så att människor utförsäkras ännu tidigare än när den fanns. Väldigt många utförsäkras i dag vid dag 180 i rehabiliteringskedjan. Den borte tidsgränsen fanns vid dag 914.

Jag vill inte ha tillbaka den borte stupstock som Alliansen hade. Jag vill vara tydlig med det. Men regeringen har skött borttagandet av den väldigt dåligt. Som Riksrevisionen säger är det alldeles för få som över huvud taget får sin sak prövad, och när de får det är det åtta av tio som får avslag. Vad avser Björn Petersson och Socialdemokraterna göra för att få förbättringar på det här området för sjukskrivna människor?

Anf. 53 BJÖRN PETERSSON (S) replik:

Fru talman! Tack, Julia Kronlid, för frågorna!

Anledningen till att så många nekas sjukersättning har att göra med kravställningen för att beviljas det. Man ska prövas mot hela arbetsmarknaden. Det är inklusive fiktiva hittepåjobb och stödjobb utan några som helst krav på att kunna ta ett vanligt jobb eller att de jobben ens finns. Det är klart att när regelverket ser ut så kommer många att nekas.

Vi hörde här tidigare Nooshi Dadgostar berätta om jobb som inte kräver att man har minne eller koncentrationsmöjligheter. Sådana jobb finns inte. Om människor prövas mot dem är det klart att många nekas ersättning. Det är inte på något sätt ett uttryck för en human sjukförsäkring. Det är definitivt inte uttryck för ett socialdemokratiskt försäkringssystem.

Det ställdes en fråga om varför den föregående – den nu sittande – regeringen inte har ändrat detta från vad som gällde innan. Det är helt enkelt därför att Alliansen och Sverigedemokraterna har haft majoritet i kammaren. Det har inte varit möjligt. Det är ett uttryck för kammarens vilja, absolut inte för socialdemokratisk vilja.

Vad avser vi då att göra? Hade vi haft en regering kvar och den inte hade varit avsatt hade det funnits förslag som vi nu hade kunnat verkställa. Nu får vi vänta tills vi har en ny regering som kan föra fram resultatet av översynen från departementet så att vi kan ta tag i det.

Anf. 54 JULIA KRONLID (SD) replik:

Fru talman! Socialdemokraterna fick igenom att ta bort den borte tidsgränsen. Men vad har ni gjort mer för att förbättra för de sjukförsäkrade? Har ni föreslagit något?

Socialdemokraterna avstyrker i dag till exempel det förslag som jag och också någon mer motionär har om att lätta på regelverket för att beviljas sjukersättning. Där är det ni som säger nej till våra förslag. Varför gör ni det?

Det vore oerhört bra om vi utreder om det skulle vara möjligt att lätta på regelverket och införa ett mindre permanent spår för sjukersättning, där det finns mer regelbundna omprövningar av arbetsförmågan för att kraven för att beviljas sjukersättning inte ska vara så rigida och högt ställda.

Varför säger ni nej till det? Varför har inte ni föreslagit förbättringar? Allting handlar inte om tidsgräns eller icke tidsgräns. Det handlar också om att förbättra kvaliteten i hela rehabiliteringskedjan från dag ett och framåt. Vad har ni gjort där som ni inte har fått igenom, menar Björn?

Det jag specifikt vill ha svar på är: Varför säger ni i dag nej till vårt förslag om att införa ett mindre permanent spår för sjukersättning? Är det någonting som Socialdemokraterna ändå kan tänka sig att överväga i den översyn som nu görs?

Anf. 55 BJÖRN PETERSSON (S) replik:

Fru talman! Borttagandet av den bortre tidsgränsen fick vi igenom. Det är helt klart bra att arbetare inte längre utförsäkras. Det är olyckligt att de prövningar för sjukersättning som borde ha gjorts med en gång därefter inte gjordes. Regeringen beskriver i betänkandet att de nu görs i större utsträckning. Vi delar dess bedömning.

Det är klart att människor ska provas för sjukersättning. Men när det är enklare att erhålla sjukpenning än sjukersättning är det en naturlig konsekvens att det är fler som blir kvar som långtidssjukskrivna med sjukpenning än som övergår till sjukersättningen.

Varför säger vi i dag nej till Sverigedemokraternas reservation? Det gör vi till förmån för översynen och de förslag som vi är helt övertygade om kommer att finnas där. Det är förslag som ligger i linje med det som Riksrevisionen så tydligt påtalat. Den sjukförsäkring vi har och sjukersättningens villkor är inte i linje med ändamålet. Det tycker vi oss se. Vi förväntar oss att det också finns förslag för att lösa det i den översyn som nu görs.

Kommer denna översyn att visa på det som Julia Kronlid nu anför – att det borde vara enklare att få sjukersättning? Ja, jag är övertygad om det. Och ja, vi kommer att stödja det. Det är min absoluta övertygelse och min vilja. Det måste vara så att den som är varaktigt sjuk har en ekonomisk trygghet och slipper gå med en klump i magen och oroa sig över hur man ska klara av det vardagliga livet.

(Applåder)

Anf. 56 NOOSHI DADGOSTAR (V) replik:

Fru talman! Tack, Björn Petersson, för anförandet! Jag är lite förvånad. Jag har aldrig hört Annika Strandhäll så tydligt peka på att det är fel på regelverket, men jag är oerhört glad över att det nu har skett en förändring inom Socialdemokraterna och, förhoppningsvis, regeringspartierna.

Socialdemokraterna talade mycket om trygghet i valrörelsen, och jag är också för trygghet. Jag undrar därför hur Björn Petersson ser på tryggheten när det gäller sjukförsäkringen. Jag har med mig en text från IF Metall, som har drivit kravet att vi ska ha rätt att vara sjuka tills vi blir friska som sin främsta fråga.

Man kan tycka att det är ett ganska modest krav att ställa på en socialdemokratisk regering. Mig veterligen – och jag har ändå talat och förhandlat med regeringen under hela mandatperioden – har regeringen inte visat tecken på att man tycker att regelverket är för hårt utan i stället försvarat det. Sex av tio av IF Metallarna är oroliga för att de inte ska klara sin ekonomi vid en längre tids sjukdom. Jag vill ställa en fråga till Björn Petersson: Tror han att de har fog för denna oro eller inte?

Regeringen har också ställt krav – ett produktionskrav – på Försäkringskassan på att inte bevilja fler än 18 000 nya sjukersättningar per år. Anser Björn Petersson att det bidrar till att förbättra tryggheten i sjukförsäkringen? Eller är det ett krav som inte går att ställa därför att människor som är sjuka måste bedömas individuellt och enligt verkligheten och inte enligt ett produktionskrav från Regeringskansliet?

Anf. 57 BJÖRN PETERSSON (S) replik:

Fru talman och Nooshi Dadgostar! Som socialdemokrat är trygghet viktigt för mig – oerhört viktigt. Du frågar mig om IF Metalls medlemmar har fog för den oro som de ger uttryck för. Jag tycker att Riksrevisionens rapport visar på att det finns fog för denna oro och att vi har ett arbete att göra här. Och det måste vi göra.

Det är orimligt och inte alls i linje med samhällskontraktet, som Nooshi Dadgostar uttryckte det, att arbetare ska behöva vara oroliga för vad som händer om man gör sig illa på jobbet eller blir sjuk. Det är fullständigt orimligt och inte alls i linje med den samhällsmodell som vårt parti står för. Här finns ett stort arbete att göra, och det hoppas jag att vi kan göra under den mandatperiod som kommer.

Nooshi Dadgostar talar om produktionskrav på Försäkringskassan. Att sätta upp rimliga samhällsmål är *en* sak. Produktionsmål är inte ett uttryck som jag själv tycker är passande men som Nooshi väljer att använda. Men nej, det är inte så vårt försäkringssystem ska hanteras i det enskilda fallet. Varje individ ska prövas utifrån sina förutsättningar och utifrån sitt läge.

Jag anser att det är rimligt att ha en målsättning för vad vårt försäkringssystem ska vara dimensionerat för som ett samhällsmål. Men det får inte vara styrande i det enskilda fallet – aldrig. Det är min uppfattning.

Anf. 58 NOOSHI DADGOSTAR (V) replik:

Fru talman! Tack för det svaret, Björn Petersson! Jag uppfattar då att man ställer krav på myndigheter som inte ska vara styrande för verksamheten. För mig är det en ganska märklig sak. Ska vi applicera detta på samtliga krav och direktiv som skickas till myndigheter – att de inte ska vara styrande? Är det så jag ska uppfatta Björn Petersson?

Jag uppskattar det naturligtvis i det här fallet, men i andra fall kan det vara negativt. Det vore bra om Björn Petersson kunde klargöra om regeringen menar att direktiv till myndigheter inte ska vara styrande.

Under den borgerliga alliansen gjorde man det som jag talade om från talarstolen, nämligen sänkte sjukförsäkringsavgiften i de sociala avgifterna. Man använde i stället löntagarnas pengar till att sänka skatten. Hur ser Björn Petersson på detta? Behöver vi förändra nivån på sjukförsäkringsavgiften så att den blir högre och vi därmed kan finansiera en god, solidarisk sjukförsäkring för alla svenska arbetare? Eller är det bara fina ord i kammaren, men när man kommer till budgeten kan man inte riktigt göra det där som man lovade? Hur ser Socialdemokraterna och regeringen på det?

Jag vill ändå säga att jag är glad över att Socialdemokraterna har ändrat sig på denna punkt och vill ha fler förändringar i regelverket, som är det absolut hårdaste i OECD. Jag utgår från att det är det hårda arbetet från Vänsterpartiet som har lett till att Socialdemokraterna nu förändrar sin inställning, för det är sannerligen inte de borgerliga partierna som har drivit frågan.

Anf. 59 BJÖRN PETERSSON (S) replik:

Fru talman! Det handlar om att sätta ett mål och ett direktiv för antalet sjukersättningar – ett samhällsmål. Ett sådant ska absolut vara styrande för myndighetens utformning och dess övergripande arbete. Ett övergripande mål och en nationell målsättning är inte en styrning av hur man ska agera i det enskilda fallet. Denna styrning avgörs av våra andra delar av regelverket, och där ska man se till individen och inte till samhällsmålet. Samhällsmålet är till för den samlade bilden och hur man arbetar med den – inte för den individuella bedömningen.

Vad gäller finansieringen av sjukförsäkringen blir det spännande. Vi får se vilka förslag översynen kommer med, och sedan ska vi verka för att genomföra dem. Hur vi finansierar detta kommer att bli en utmaning, och vi kommer att tvingas till att hitta en lösning som kammaren accepterar. Jag själv, som socialdemokrat, kommer att verka för att det finns en finansiering för ett sjukförsäkringssystem som är värt namnet och som garanterar svenska arbetares trygghet.

(Applåder)

Anf. 60 ELISABETH BJÖRNSDOTTER RAHM (M):

Fru talman! Som sista talare i denna debatt kan jag inte låta bli att konstatera att det uppenbarligen är många talare som inte har förstått skillnaden mellan sjukpenning och sjukersättning. För mig är det en distinkt skillnad.

Den debatt vi nu för handlar om socialförsäkringsutskottets betänkande och Riksrevisionens rapport om att nekas sjuk- och aktivitetsersättning. Det är ett stort och omfattande område och ett område som väcker känslor. Tyvärr kan området väcka onödigt många känslor, då regelverket medger tolkningsutrymme och besluten inte alltid blir konsekventa.

En viktig fråga som man måste ställa sig är: Var går gränsen mellan att vara tillräckligt frisk för att kunna arbeta och tillräckligt sjuk för att inte kunna göra det? Gränsen är i många fall hårfin, men grunden måste ändå vara att där det finns en förmåga ska den nyttjas på bästa sätt. Att gå till ett arbete eller delta i en aktivitet fyller så många olika funktioner, exempelvis samhörighet, bekräftelse och social tillhörighet.

Den som är sjuk eller skadad och inte kan arbeta ska ha rätt till ersättning, vård och rehabilitering. Den som har arbetsförmåga ska få stöd och hjälp att komma tillbaka i arbete. Det är ett mål att sträva efter som tidigt i rehabiliteringen ska vara ledstjärnan – att så snabbt som möjligt återgå i någon form av arbete.

Fru talman! Riksrevisionen konstaterar att borttagandet av den bortre gränsen för rätt till sjukpenning förefaller ha haft negativ inverkan på Försäkringskassans benägenhet att utreda den sjukskrivnes rätt till sjuk- och aktivitetsersättning. Oavsett sjukskrivningens längd övergår färre från sjukpenning till sjuk- och aktivitetsersättning i dag än under perioden med en tidsgräns. Med en fast tidsgräns för rätten till sjukpenning fanns en naturlig bortre gräns för att pröva rätten till sjuk- och aktivitetsersättning. Riksrevisionen rekommenderar regeringen att införa en lagreglerad tidsgräns för prövning av rätten till sjuk- och aktivitetsersättning.

Jag och Moderaterna ställer oss bakom utskottets förslag till beslut i betänkandet att avslå detta förslag. En lagreglerad tidsgräns kommer att öka incitamentet för att fler personer ska få sjuk- och aktivitetsersättning, och jag tror att en tydligare rehabiliteringsplan för återgång till ett anpassat arbete eller till den reguljära arbetsmarknaden är målet vi ska arbeta mot.

Det pågår en rad utredningar, alla med syftet att förbättra, förenkla och snabba på hanteringen av Försäkringskassans ärendehantering och även granska ärendenas följsamhet till de beslutsstöd som myndigheten har.

Fru talman! År 2003 beviljades 73 000 personer sjuk- och aktivitetsersättning. Antalet minskade kraftigt till 14 000 personer år 2010. Orsaken till detta, anger Riksrevisionen, är att Försäkringskassan har gjort förändringar i sitt arbetssätt och i tillämpningen av sitt regelverk.

Regeringen har beslutat om en översyn av regelverket för sjukersättning och möjligheter till meningsfull sysselsättning för den som uppbär sjukersättning. En översyn görs även för att analysera regelverket för sjukersättning och säkerställa att det finns en tydlig gräns mellan de långtids-sjukskrivna som fortsätter med sjukpenning och de som i stället beviljas sjukersättning.

Regeringens ambition med denna översyn är att lätta på regelverket så att fler personer kan beviljas sjukersättning. Ett mer rimligt förhållningssätt vore att tidigt arbeta med rehabilitering och anpassade anställningar för att behålla en så stor del som möjligt av en persons arbetsförmåga.

Fru talman! Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag och avslag på alla reservationer.

Anf. 61 NOOSHI DADGOSTAR (V) replik:

Fru talman! Jag vill tacka Elisabeth Björnsdotter Rahm för inlägget.

Jag försökte lyssna noga och höra vad Moderaterna egentligen vill med sjukförsäkringen. Uppfattar jag det rätt att Moderaterna vill återinföra den bortre parenteserna och att Moderaterna inte vill förändra regelverket så att det blir mildare utan är nöjda med det låga bifallet när det gäller sjukersättning? Enligt de budgetuppgifter jag har vill Moderaterna också sänka ersättningsnivåerna i sjukförsäkringen. Är det en sammanfattning av Moderaternas sjukförsäkringspolitik?

Anf. 62 ELISABETH BJÖRNSDOTTER RAHM (M) replik:

Fru talman! Tack, Nooshi Dadgostar, för frågorna! Det är jättespännande att ledamoten är så intresserad av hur Moderaterna tänker. Det uppskattar jag verkligen.

Det jag tydligt ska klargöra för Nooshi Dadgostar är att Moderaterna inte har för avsikt att gå tillbaka till tiden i mitten av 00-talet, då människor gömdes och glömdes bort i sjukförsäkringar och i konstgjorda arbetstillfällena för att vi skulle få bra siffror för sjukförsäkringen. Den tiden vill vi absolut inte tillbaka till.

Vi vill se ett betydligt mer aggressivt arbetsmiljöarbete. Vi vill se en betydligt mer aggressiv rehabilitering för att människor ska kunna arbeta 100 procent av sin förmåga. Det har varit ledorden i Moderaternas politik under många år.

Är man sjuk ska man i första hand ha rätt till sjukpenning. Har man en bestående sjukdom eller skada som gör att man inte kan vara kvar på arbetsmarknaden ska man givetvis ha rätt till sjukersättning.

Den översyn som görs i dag kommer vi att ta del av för att se vad som framkommer och utifrån det ta ställning till vad vårt fortsatta förhållnings sätt ska vara.

Anf. 63 NOOSHI DADGOSTAR (V) replik:

Fru talman! Jag uppfattar svaret som ja på samtliga frågor jag ställde till Elisabeth Björnsdotter Rahm.

Jag vill påminna Moderaternas Elisabeth Björnsdotter Rahm om att det var alliansregeringen som förändrade reglerna på ett sätt som gjorde att cancersjuka blev utförsäkrade och att personer med livslånga kroniska sjukdomar inte längre fick sjukersättning. Det är det regelverket som ligger kvar i botten och gör att vi har så låg frekvens av bifall. Det gör de facto att den som har rätt till sjukersättning inte får sjukersättning.

Jag hör att Moderaterna fortfarande har en gammal sjukförsäkringspolitik – den som en statlig utredning sa var hårdast i OECD. Uppfattar jag det rätt att Moderaterna inte har omprövat sin sjukförsäkringspolitik? Vill man fortfarande att ersättningsnivåerna ska sänkas, att antalet personer som ska beviljas sjukersättning och sjukpenning ska ned och att de hårda regler som ligger till grund för det vi diskuterar i dag ska ligga fast? Är det så? Uppfattar jag Moderaternas sjukförsäkringspolitik rätt?

Anf. 64 ELISABETH BJÖRNSDOTTER RAHM (M) replik:

Fru talman! Det är så här, Nooshi Dadgostar: Du hör precis vad du vill höra. Du hör inte riktigt vad jag säger. Det är tydligt.

I mitten av 00-talet såg vi en extrem eskalering av antalet personer som var sjukskrivna. Den dåvarande socialdemokratiska regeringen påbörjade ett aggressivt arbete men hann inte slutföra det innan alliansregeringen tillträdde. Vi fick fortsätta med det arbete som då var påbörjat.

Här har vi en ganska tydlig skillnad i fråga om hur man ser på människors förmåga och deltagande på arbetsmarknaden. Vi vill att människor ska arbeta och kunna bidra till våra välfärdssystem. Det tror vi är den viktigaste delen i vårt samhälle över huvud taget.

Dessutom ska alla människor få en prövning som är individuell. Här kan man inte generalisera och säga att vi är för strängare regelverk, utan alla människor ska få en individuell prövning. Som jag sa i mitt förra inlägg: Är man sjuk ska man tillåtas uppbära sjukpenning, och har man en kvarstående sjukdom eller skada ska man tillåtas ha heltids- eller deltids-sjukersättning. Det handlar inte om att man ska införa strängare regelverk. Det handlar om att det ska vara ett tydligt regelverk för individuell prövning. Man ska inte ha det tolkningsutrymme som finns i dag, som tillåter väldigt olika bedömningar av samma skada.

Jag tycker att du ska lyssna noga, Nooshi Dadgostar, och ta del av den moderata politiken. Du ska få se att det blir stor skillnad.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 15.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 12.20 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 16.00, då val och votering skulle äga rum.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 16.00.

§ 11 Val till Riksdagens arvodesnämnd

Från konstitutionsutskottet hade följande skrivelse kommit in:

Till riksdagen

Riksdagens arvodesnämnd består enligt 13 kap. 15 § riksdagsordningen av en ordförande och två andra ledamöter. De väljs var för sig av riksdagen efter ett ordinarie val till riksdagen för tiden till dess att ett nytt val till nämnden har ägt rum. Härutöver har även ersättare för ordföranden i nämnden utsetts. Val till nämnden bereds av konstitutionsutskottet (tilläggsbestämmelse 13.15.1).

Konstitutionsutskottet föreslår enhälligt att riksdagen för tiden till dess att ett nytt val har ägt rum till ordförande i Riksdagens arvodesnämnd omväljer f.d. hovrättspresidenten Johan Hirschfeldt och till ersättare för ordföranden väljer justitierådet Gudmund Tojjer samt till ledamöter omväljer f.d. landshövdingen Barbro Holmberg och f.d. landshövdingen Peter Egardt.

Stockholm den 8 november 2018

På konstitutionsutskottets vägnar

Hans Ekström

Konstitutionsutskottet hade enhälligt föreslagit att riksdagen för tiden till dess nytt val till nämnden ägt rum skulle omvälja f.d. hovrättspresidenten Johan Hirschfeldt till ordförande i Riksdagens arvodesnämnd och välja justitierådet Gudmund Toijer till ersättare för ordföranden i Riksdagens arvodesnämnd. Vidare hade konstitutionsutskottet enhälligt föreslagit att riksdagen för tiden till dess nytt val till nämnden ägt rum skulle omvälja f.d. landshövdingen Barbro Holmberg och f.d. landshövdingen Peter Egardt till ledamöter i Riksdagens arvodesnämnd.

Kammaren biföll konstitutionsutskottets förslag och valde därmed *till dess nytt val till nämnden ägt rum till*

ordförande i Riksdagens arvodesnämnd
Johan Hirschfeldt, f.d. hovrättspresident

ersättare för ordföranden i Riksdagens arvodesnämnd
Gudmund Toijer, justitieråd

ledamöter i Riksdagens arvodesnämnd
Barbro Holmberg, f.d. landshövding
Peter Egardt, f.d. landshövding

§ 12 Val till Nämnden för lön till riksdagens ombudsmän och riksrevisorerna

Från konstitutionsutskottet hade följande skrivelse kommit in:

Till riksdagen

Nämnden för lön till riksdagens ombudsmän och riksrevisorerna består enligt 13 kap. 16 § riksdagsordningen av en ordförande och två andra ledamöter. De väljs var för sig av riksdagen efter varje ordinarie val till riksdagen för tiden till dess att ett nytt val till nämnden har ägt rum. Suppleanter ska inte utses. Val av ledamöter i nämnden bereds av konstitutionsutskottet (tilläggsbestämmelse 13.16.1).

Konstitutionsutskottet föreslår enhälligt att riksdagen för tiden till dess att ett nytt val har ägt rum till ordförande i Nämnden för lön till riksdagens ombudsmän och riksrevisorerna omväljer f.d. generaldirektören Anders Lindström och till ledamöter omväljer f.d. chefsjuristen Christina Striby och f.d. biträdande riksdagsdirektören Ulf Christoffersson.

Stockholm den 8 november 2018

På konstitutionsutskottets vägnar

Hans Ekström

Konstitutionsutskottet hade enhälligt föreslagit att riksdagen för tiden till dess nytt val till nämnden ägt rum skulle omvälja f.d. generaldirektören Anders Lindström till ordförande i Nämnden för lön till riksdagens ombudsmän och riksrevisorerna samt f.d. chefsjuristen Christina Striby och f.d. biträdande riksdagsdirektören Ulf Christoffersson till ledamöter i Nämnden för lön till riksdagens ombudsmän och riksrevisorerna.

Kammaren biföll konstitutionsutskottets förslag och valde därmed *till dess nytt val till nämnden ägt rum till*

Prot. 2018/19:22
28 november

---

ordförande i Nämnden för lön till riksdagens ombudsmän och riksrevisorer

Anders Lindström, f.d. generaldirektör

ledamöter i Nämnden för lön till riksdagens ombudsmän och riksrevisorer

Christina Striby, f.d. chefsjurist

Ulf Christoffersson, f.d. biträdande riksdagsdirektör

§ 13 Val till Statsrådsarvodesnämnden

Från konstitutionsutskottet hade följande skrivelse kommit in:

Till riksdagen

Statsrådsarvodesnämnden består enligt 13 kap. 14 § riksdagsordningen av en ordförande och två andra ledamöter. De väljs var för sig av riksdagen efter ett ordinarie val till riksdagen för tiden till dess att ett nytt val till nämnden har ägt rum. Suppleanter ska inte utses. Val av ledamöter bereds av konstitutionsutskottet (tilläggsbestämmelse 13.14.1).

Konstitutionsutskottet föreslår enhälligt att riksdagen för tiden till dess att ett nytt val har ägt rum till ordförande i Statsrådsarvodesnämnden omväljer f.d. kanslichefen Ove Nilsson och till ledamöter omväljer f.d. hovrättspresidenten Gunnel Wennberg och f.d. riksdagsdirektören Anders Forsberg.

Stockholm den 8 november 2018

På konstitutionsutskottets vägnar

Hans Ekström

Konstitutionsutskottet hade enhälligt föreslagit att riksdagen för tiden till dess nytt val till nämnden ägt rum skulle omvälja f.d. kanslichefen Ove Nilsson till ordförande i Statsrådsarvodesnämnden och f.d. hovrättspresidenten Gunnel Wennberg och f.d. riksdagsdirektören Anders Forsberg till ledamöter i Statsrådsarvodesnämnden.

Kammaren biföll konstitutionsutskottets förslag och valde därmed *till dess nytt val till nämnden ägt rum till*

ordförande i Statsrådsarvodesnämnden

Ove Nilsson, f.d. kanslichef

ledamöter i Statsrådsarvodesnämnden

Gunnel Wennberg, f.d. hovrättspresident

Anders Forsberg, f.d. riksdagsdirektör

§ 14 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 22 november

SoU2 Redovisning av fördelning av medel från Allmänna arvsfonden under budgetåret 2017

Kammaren biföll utskottets förslag.

SoU5 Bastjänstgöring för läkare

Punkt 3 (Obligatorisk tjänstgöring inom psykiatri)

1. utskottet

2. res. 2 (SD)

Votering:

258 för utskottet

61 för res. 2

30 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 91 S, 62 M, 29 C, 25 V, 20 KD, 17 L, 14 MP

För res. 2: 61 SD

Frånvarande: 9 S, 8 M, 1 SD, 2 C, 3 V, 2 KD, 3 L, 2 MP

Punkt 4 (Bastjänstgöring inom primärvården)

1. utskottet

2. res. 3 (V)

Votering:

296 för utskottet

25 för res. 3

28 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 91 S, 62 M, 61 SD, 29 C, 20 KD, 19 L, 14 MP

För res. 3: 25 V

Frånvarande: 9 S, 8 M, 1 SD, 2 C, 3 V, 2 KD, 1 L, 2 MP

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

SoU6 Framtidens äldreomsorg – en nationell kvalitetsplan

1. utskottet

2. res. (SD)

Votering:

260 för utskottet

61 för res.

28 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 91 S, 62 M, 29 C, 25 V, 20 KD, 19 L, 14 MP

För res.: 61 SD

Frånvarande: 9 S, 8 M, 1 SD, 2 C, 3 V, 2 KD, 1 L, 2 MP

FiU14 Ändrade regler för Första–Fjärde AP-fonderna

Punkt 1

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 2 (Skärpta krav)

1. utskottet

2. res. (V)

Votering:

296 för utskottet

25 för res.

28 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 91 S, 62 M, 61 SD, 29 C, 20 KD, 19 L, 14 MP

För res.: 25 V

Frånvarande: 9 S, 8 M, 1 SD, 2 C, 3 V, 2 KD, 1 L, 2 MP

FiU18 Kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om referensvärden

Kammaren biföll utskottets förslag.

FiU29 Avvecklingssystem som inte omfattas av EU:s regelverk och föreskrifter om produktgripande

Kammaren biföll utskottets förslag.

FöU2 Riksrevisionens rapport om livsmedels- och läkemedelsförsörjning – samhällets säkerhet och viktiga samhällsfunktioner

Punkt 1 (Stärkande av samhällets försörjningsförmåga och försörjningskedjor)

1. utskottet

2. res. 1 (SD, C, KD, L)

Votering:

192 för utskottet

129 för res. 1

28 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 91 S, 62 M, 25 V, 14 MP

För res. 1: 61 SD, 29 C, 20 KD, 19 L

Frånvarande: 9 S, 8 M, 1 SD, 2 C, 3 V, 2 KD, 1 L, 2 MP

Punkt 2 (Framtagande av ett system för statlig ransonering och beredskapslagring av läkemedel och livsmedel)

1. utskottet

2. res. 2 (SD)

Votering:

259 för utskottet

61 för res. 2

29 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 91 S, 61 M, 29 C, 25 V, 20 KD, 19 L, 14 MP

För res. 2: 61 SD

Frånvarande: 9 S, 9 M, 1 SD, 2 C, 3 V, 2 KD, 1 L, 2 MP

Punkt 3

Kammaren biföll utskottets förslag.

SfU10 Moderna och rättssäkra regler för att hålla utlänningar i förvar

Punkt 1 (Moderna och rättssäkra regler för att hålla utlänningar i förvar)

1. utskottet

2. res. 1 (S, MP)

Votering:

189 för utskottet

105 för res. 1

26 avstod

29 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 61 M, 61 SD, 29 C, 20 KD, 18 L

För res. 1: 91 S, 14 MP

Avstod: 25 V, 1 L

Frånvarande: 9 S, 9 M, 1 SD, 2 C, 3 V, 2 KD, 1 L, 2 MP

Kristina Axén Olin (M) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Helena Gellerman (L) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Punkt 2 (Regler om förvar m.m.)

1. utskottet

2. res. 2 (SD)

3. res. 3 (V)

Förberedande votering:

63 för res. 2

27 för res. 3

230 avstod

29 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Kadir Kasirga (S) och Helena Gellerman (L) anmälde att de avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Anna Sibinska (MP) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats som frånvarande.

Huvudvotering:
234 för utskottet
61 för res. 2
25 avstod
29 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 91 S, 62 M, 29 C, 20 KD, 18 L, 14 MP
För res. 2: 61 SD
Avstod: 25 V
Frånvarande: 9 S, 8 M, 1 SD, 2 C, 3 V, 2 KD, 2 L, 2 MP

SfU12 Riksrevisionens rapport om att nekas sjukersättning och aktivitetsersättning

Punkt 1

Kammaren biföll utskottets förslag.

Punkt 2 (Ändrat regelverk för sjuk- och aktivitetsersättning i avvaktan på översyn m.m.)

1. utskottet
2. res. 1 (SD)
3. res. 2 (C)
4. res. 3 (V)

Förberedande votering 1:

29 för res. 2

25 för res. 3

266 avstod

29 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Förberedande votering 2:

61 för res. 1

29 för res. 2

231 avstod

28 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

206 för utskottet

61 för res. 1

54 avstod

28 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 91 S, 62 M, 20 KD, 19 L, 14 MP

För res. 1: 61 SD

Avstod: 29 C, 25 V

Frånvarande: 9 S, 8 M, 1 SD, 2 C, 3 V, 2 KD, 1 L, 2 MP

Prot. 2018/19:22
28 november

§ 16 Kammaren åtskildes kl. 16.17.

Sammanträdet leddes
av talmannen från dess början till och med § 9 anf. 41 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 12.20 och
av talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

ANNALENA HANELL

/Olof Pilo

§ 1 Återrapportering från Europeiska rådets möte.....	1
Anf. 1 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S).....	1
Anf. 2 JONAS SJÖSTEDT (V).....	2
Anf. 3 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S).....	2
Anf. 4 JONAS SJÖSTEDT (V).....	3
Anf. 5 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S).....	3
Anf. 6 KARIN ENSTRÖM (M).....	3
Anf. 7 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S).....	4
Anf. 8 KARIN ENSTRÖM (M).....	5
Anf. 9 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S).....	5
Anf. 10 ÅSA WESTLUND (S).....	5
Anf. 11 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S).....	6
Anf. 12 ÅSA WESTLUND (S).....	6
Anf. 13 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S).....	6
Anf. 14 MARTIN KINNUNEN (SD).....	7
Anf. 15 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S).....	7
Anf. 16 MARTIN KINNUNEN (SD).....	8
Anf. 17 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S).....	8
Anf. 18 ESKIL ERLANDSSON (C).....	8
Anf. 19 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S).....	9
Anf. 20 ESKIL ERLANDSSON (C).....	9
Anf. 21 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S).....	9
Anf. 22 ROBERT HALEF (KD).....	10
Anf. 23 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S).....	10
Anf. 24 ROBERT HALEF (KD).....	10
Anf. 25 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S).....	11
Anf. 26 HANS ROTHENBERG (M).....	11
Anf. 27 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S).....	12
Anf. 28 HANS ROTHENBERG (M).....	12
Anf. 29 Statsminister STEFAN LÖFVEN (S).....	12
§ 2 Anmälan om kompletteringsval.....	13
§ 3 Anmälan om faktrapromemoria.....	13
§ 4 Ärenden för hänvisning till utskott.....	13
§ 5 Ändrade regler för Första–Fjärde AP-fonderna.....	13
Finansutskottets betänkande 2018/19:FiU14.....	13
Anf. 30 IDA GABRIELSSON (V).....	13
Anf. 31 INGEMAR NILSSON (S).....	15
(Beslut fattades under § 15.).....	16
§ 6 Kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om referensvärden.....	17
Finansutskottets betänkande 2018/19:FiU18.....	17
(Beslut fattades under § 15.).....	17
§ 7 Avvecklingssystem som inte omfattas av EU:s regelverk och föreskrifter om produktgripande.....	17
Finansutskottets betänkande 2018/19:FiU29.....	17
(Beslut fattades under § 15.).....	17

§ 8 Riksrevisionens rapport om livsmedels- och läkemedelsförsörjning – samhällets säkerhet och viktiga samhällsfunktioner	17
Försvarsutskottets betänkande 2018/19:FöU2	17
Anf. 32 CAROLINE NORDENGRIP (SD)	17
Anf. 33 LARS THOMSSON (C)	19
Anf. 34 KALLE OLSSON (S)	20
Anf. 35 ALEXANDRA ANSTRELL (M)	22
Anf. 36 ELISABETH FALKHAVEN (MP)	23
Anf. 37 MIKAEL LARSSON (C).....	24
(Beslut fattades under § 15.)	25
§ 9 Moderna och rättssäkra regler för att hålla utlänningar i förvar	26
Socialförsäkringsutskottets betänkande 2018/19:SfU10	26
Anf. 38 CARINA OHLSSON (S).....	26
Anf. 39 PAULA BIELER (SD).....	27
Anf. 40 CHRISTINA HÖJ LARSEN (V)	29
Anf. 41 ARIN KARAPET (M)	31
Anf. 42 HANS EKLIND (KD)	33
Anf. 43 SOLVEIG ZANDER (C)	34
(Beslut fattades under § 15.)	34
§ 10 Riksrevisionens rapport om att nekas sjukersättning och aktivitetsersättning	35
Socialförsäkringsutskottets betänkande 2018/19:SfU12	35
Anf. 44 JULIA KRONLID (SD).....	35
Anf. 45 SOLVEIG ZANDER (C)	37
Anf. 46 NOOSHI DADGOSTAR (V)	38
Anf. 47 SOLVEIG ZANDER (C) replik.....	41
Anf. 48 NOOSHI DADGOSTAR (V) replik	42
Anf. 49 SOLVEIG ZANDER (C) replik.....	42
Anf. 50 NOOSHI DADGOSTAR (V) replik	43
Anf. 51 BJÖRN PETERSSON (S).....	43
Anf. 52 JULIA KRONLID (SD) replik.....	45
Anf. 53 BJÖRN PETERSSON (S) replik.....	45
Anf. 54 JULIA KRONLID (SD) replik.....	45
Anf. 55 BJÖRN PETERSSON (S) replik.....	46
Anf. 56 NOOSHI DADGOSTAR (V) replik	46
Anf. 57 BJÖRN PETERSSON (S) replik.....	47
Anf. 58 NOOSHI DADGOSTAR (V) replik	47
Anf. 59 BJÖRN PETERSSON (S) replik.....	48
Anf. 60 ELISABETH BJÖRNSDOTTER RAHM (M)	48
Anf. 61 NOOSHI DADGOSTAR (V) replik	49
Anf. 62 ELISABETH BJÖRNSDOTTER RAHM (M) replik	50
Anf. 63 NOOSHI DADGOSTAR (V) replik	50
Anf. 64 ELISABETH BJÖRNSDOTTER RAHM (M) replik	50
(Beslut fattades under § 15.)	51
Ajournering.....	51
Återupptaget sammanträde.....	51

§ 11 Val till Riksdagens arvodesnämnd	51	Prot. 2018/19:22
§ 12 Val till Nämnden för lön till riksdagens ombudsmän och riksrevisorerna	52	28 november
§ 13 Val till Statsrådsarvodesnämnden.....	53	
§ 14 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 22 november	54	
SoU2 Redovisning av fördelning av medel från Allmänna arvsfonden under budgetåret 2017	54	
SoU5 Bastjänstgöring för läkare.....	54	
SoU6 Framtidens äldreomsorg – en nationell kvalitetsplan	54	
§ 15 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde.....	55	
FiU14 Ändrade regler för Första–Fjärde AP-fonderna.....	55	
FiU18 Kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om referensvärden	55	
FiU29 Avvecklingssystem som inte omfattas av EU:s regelverk och föreskrifter om produktioningripande.....	55	
FöU2 Riksrevisionens rapport om livsmedels- och läkemedelsförsörjning – samhällets säkerhet och viktiga samhällsfunktioner	55	
SfU10 Moderna och rättssäkra regler för att hålla utlänningar i förvar	56	
SfU12 Riksrevisionens rapport om att nekas sjukersättning och aktivitetsersättning.....	57	
§ 16 Kammaren åtskildes kl. 16.17.....	58	